

LJUBLJANSKI ZVON

• P Z •

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST
IN PROSVETO

1919
LETNIK 39
ŠTEVILKA

2

Vsebina februarskega zvezka.

1. Pavel Golia: <i>Pesem poljan</i>	65
2. Dr. Ivan Tavčar: <i>Visoška kronika</i> . (Dalje prihodnjič.)	67
3. Dr. Fr. Ramovš: † <i>O. Stanislav Škrabec</i>	81
4. Ivan Albreht: <i>Cilka</i> . (Dalje prihodnjič.)	89
5. Ivan Albreht: <i>Ljubavna pesem</i>	96
6. Avgust Žigon: <i>Prispevek k petdesetletnici</i> . (Dalje prihodnjič.)	97
7. Miha Čop: <i>Srbska književnost v letu 1913</i>	103
8. Milan Pugelj: <i>Vila</i>	112
9. Pavel Golia: <i>Domotožje</i>	116
10. Listek	117

F. Golar: *„Tugomer“ v Slovenskem narodnem gledališču*. — Pavel Golia: *Igor Sjeverjanin in še kaj*. — Dr. Fr. Ramovš: *Franz Stroh, Die altslawische Besiedlung des Oberen Mühlviertels*.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 30 K, za pol leta 15 K,
za četrt leta 7-50 K, za vse inozemstvo po 35 K na leto.

==== Posamezni zvezki se dobivajo po 3 K. ====

Odgovorni urednik: **Oton Župančič**.

Sourednik: **Milan Pugelj**.

Upravništvo se nahaja v Sodni ulici št. 6.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruge“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“ v Ljubljani.

Pavel Golia :

Pesem poljan.

I.

Udar jeklen
motik, lopat ...
In zgib kolen ...
In dan brez nad ...

In duh pobit,
a hrbet kriv
za sad, izvit
iz nedrij njiv ...

Le znoj, le trud
vse žive dni:
izzeta grud
ves svet doji ...

A zvonki krik
in čisti jek
lopat, motik
iz veka v vek

obeta Dan
in kliče v boj.
In vse zaman
se lije znoj

iz dna vekov
v naš vek, v naš čas,
in večno nov
je zov in glas

in večno star
in večno mlad:
grozi udar
motik, lopat ...

II.

Beži, drvi
pošast čez plan,
in vzplameni
ves v ognju dan.

Motik, lopat
dvoglasni spev
se pne v škrlat.
In grom, odmev

lopat, motik
glasi priziv
čez mozaik
poljan in njiv

in nese glas
in nese vest
v zakotno vas,
v bobnenje mest,

da vstane šum
v tolmunu zmed.
Spet prarazum
obrača svet..

Stotisoč milj,
 en glas sred polj,
 en up, en cilj,
 stotisoč volj.

In vsenaprej
 pošast drvi,
 in vse silnej
 gori, gori . . .

III.

Povej, kdo si?
 Kam tvoja pot? —
 Hči večnosti
 od vsepovsod.

Poslal me Bog
 je žuljem v dar,
 da sipam krog
 vihar, požar.

Ognjeni soj
 mojih ekstaz
 razkraja krog
 i dôb i mas,

ker jaz sem luč,
 epoh pomlad,
 in zlati ključ
 nebeških vrat

in koridor
 v nebo s pekla.
 Jaz sem motor
 stremljenj brez dna.

Moj burni beg
 svet z bliski žge,
 je strup in lek
 in sodi vse.

In naj bo štet
 broj mojih ur:
 moj mimolet
 je pulz kultur.

IV.

A tam? I ded
 i sin i vnuk
 proklinja svet,
 vkovan za plug.

In glas beži
 in vest in zov,
 da razjasni
 obraz njegov.

Doni, buči
 kot grom priziv
 ter se vali
 do daljnih njiv . . .

Kaj še stojiš
 molčé, o brat,
 na rami križ
 z motik, z lopat,

z motik počez,
 z lopat navpik?
 Zažgan je kres,
 vekov jetnik,

trpin brez nad,
 okov ni več,
 z motik, z lopat
 skovan je meč!

Končan je rok.
 Nalij bokal!
 In pij! Iztok
 je dal signal.

Dr. Ivan Tavčar:

Visoška kronika.

Svoji ženi Frančiški, sedanji Visošci, poklanja Emil Leon.

1695.

(Dalje.)

III.

Prej kot slej mi je bil oče hud zapovednik. Tako so pretekla štiri leta. V tem času sem opazil, da sem si polagoma pridobival zaupanje očeta in njegovo zadovoljstvo. Vzlic visoki starosti se pa vendar ni zmanjšala njegova divjost, česar bi sicer otrok o svojem roditelju ne smel zapisati. Kadar se je napil vina, je bilo pametno, iti mu s pota, kakor se gre s pota razdraženemu živinčetu na paši. Ali resnica je, da se je prevečkrat pripetilo, da je visoški gospodar pil čez mero.

Ko se je približal sedemdesetemu letu življenja, je pričel Polikarp Khallan tovoriti vino z Vipavskega in od drugod ter kupčevati z njim, ker je ljudstvo v tistih dneh, ko se je bila dežela že nekoliko okrepčala od nemške vojske, rado popivalo; bilo je v vsakem selišču pivnic, da jih je kar ostajalo. Mnogokrat je oče odtovoril v Vipavo — takrat smo imeli na Visokem tri pare močnih in dobro rejenih tovornih konj — ter vselej privlekel nazaj mnogo posode, napolnjene z vinom.

Slišali smo in izvedelo se je, da stari mož ni opravil tovara, da bi se ne bil kje v vinskih gorica^h sprl in stepel. Govorilo se je celo o težkih pohabljenjih in nekolikokrat bi bil skoraj padel v roke grajskemu glavarju Lantheriju, da se ni še o pravem času poravnal z rodbino poškodovanega ter ji založil težko odškodnino, glavarju pa izdatno odkupnino. Take poravnave so pri nas v navadi: revež, ki nima denarja, pride v zapor, bogatin pa se pri graščaku in rodbini odkupi, na^{kar} je pravica, ki bi morala biti za vse enaka, potolažena. Dozdeva se mi, da take reči ne bi smele biti na svetu, — ker so pa koristile mojemu očetu, ne bom več pisal o njih.

Ali nikdar nisem povpraševal očeta, kake dogodke je doživel na Vipavskem, in vem tudi, da bi mi ne bil o tem ničesar povedal. Bolelo me je pa, da je jemal s sabo brata Jurja, in prav močno sem se prestrašil, ko sem opazil, da se je fantalin v slabi družbi privadil vina, da ga je pil kakor vodo, ki je vendar najboljša pijača na svetu.

Tako je tekel čas od leta do leta in živeli smo, kakor živi kmet na svojem posestvu, kjer malokdaj kaj posebnega doživi:

1690

Štelo se je leto 1690., v katerem se je šestindvajsetič ponovil god sv. Izidorja. Dobro sem bil zrastel in tudi na duši nisem pešal. Vsaj gospod Karel Ignacij v Poljanah me je često pohvalil ter me stavil za vzgled drugim mladeničem.

Neko nedeljo popoldne, ko je hiša in družina počivala, mi je ukazal oče, da naj hodim z njim.

Peljal me je na kraj, kateremu pravimo „Osojnik“ in ki leži pod gozdom nad Visokim. Ravnoisto leto so bili posekali bukve na Osojniku, šture pa smo z ognjem pokončali, da se je napravila rodovitna njiva za rž in pšenico, ker človek ne more živeti od bukovega listja, pač pa čedno živi od zlatega klasja.

Na tratino tik nove njive je legel stari mož, pograbil z roko šop trave ter ga zasukal, meni pa dejal:

„Prinesi skalo, da zavijeva hudiču rep, da se ne ponesreči, kar bova imela v govorici!“

Prinesel sem precej težak kamen z njive in položila sva ga na zavito travo, da je bil peklenskemu satanu zasukani rep obložen, da nama ni mogel napraviti škode in najsi bi jo bil tudi hotel.

Ker mi oče ni ukazal, da bi tudi jaz legel, nisem imel poguma, da bi legel k njemu. Stal sem torej pred njim in sicer na mestu, odkoder se prijetno gleda na visoške naprave. Prav živo se še spominjam, kako sva se razgovarjala, in bil je to jako pomemben razgovor, ker se mi je takrat prvič odkrilo, da oče občuti težko breme svoje starosti in da je določil mene za svojega naslednika na Visokem.

Tako-le je pričel:

„Danes ponoči bo imela črna mavra telička! Glej, da ne zaspiš, pa tudi hlapec in dekla ne smeta zaspati! Sam Bog vedi, da tako radi spite, ko je vendar sleherni noč tako dolga!“

Ko sem mu obljubil, da ne bom zaspal, je globoko zastokal:

„Star sem in hiram. Kar sem živel, sem grabil, dokler nisem pristradal te zemlje, katera je danes moja in katero tako nerad dajem iz rok.“

Nisem odgovoril; on pa je še tarnal:

„Čemu mora človek star postati! Če se je palaš skrhal, sem ga nabrusil, in sekalo se je z njim, kot bi se ne bil nikdar skrhal. Kako da se življenje ne more nabrusiti, kot se nabrusi palaš, da bi človek živel dvesto let, posebno če je stradal in če je trpel kot žival v jarmu, samo da bi si pridobil rušo, na katero bi v starosti mirno pokladal svojo glavo?! Res je! V ta namen sem trpel in še celo mor . . .“

Vedel sem, da mi je hotel reči, da je tudi moril. Ali grozne te besede ni izgovoril do konca. Z njo bi mi tudi ne bil ničesar novega povedal, ker sem že prej slutil, da mu prelita človeška kri kratki spanje v dolgih nočeh.

Ječal je:

„Prekratko je človeško življenje! To je zakrivil ta, ki sva mu zavila rep, ker je zapeljal prva človeka v pregreho. Da bi mu otekel rep in da bi se še globokeje pogreznil v peklensko morje!“ Zaklel je v tujem jeziku, katerega nisem umel.

Ponižno sem pripomnil, da je kletev pregrešna in prepovedana po naši sveti katoliški veri. Ošabno me je pogledal in že sem se bal, da se še bolj razsrdi. In še obšabneje mi je odgovoril:

„Človek, ki je služil v armadi, kateri je zapovedoval Gustavus Adolphus, ki je bil navzoč, ko so v nekem mestu — hudič naj vzame ime tega mesta, ker mi ni ostalo v spominu! — ničvredni oficirji zabodli našega Wallensteina, kneza in vojvodo v Friedlandu, — tak človek sam najbolje ve, kaj je greh in kaj ni greh.“ Zasmel se je: „Sveta katoliška vera! Takega človeka, mlečni moj otročaj, ne boš učil, katera vera je sveta, katera vera je prava! To jaz sam vem!“ In še enkrat je ponovil: „To jaz že sam vem!“ Zopet je preklinjal, s pestjo pa tolkel po tratini poleg sebe.

Dragi Jezus! Tudi sedaj ni izgovoril ničesar, kar bi ne bil vedel že poprej. Da ga je beseda „sveta katoliška vera“ tako razjarila, to je pričalo, da je bila materina trditev o „luteranu“ dobro utemeljena.

„Spoštuj očeta!“ se glasi božja zapoved. Ali sveti Izidor naj mi odpusti, da sem očetu nasproti molčal in tiho prenesel naj-

hujše gorje, ki more zadeti nesrečnega človeka; da nisem branil svete katoliške vere, kateri sem vdan z dušo in telesom, z vsako kapljo svoje krvi!

Nerad se je pomiril. Iz daljše njegove govorice pa se mi je odkrilo, da ga preganja strah pred smrtjo.

„Če smo jahali nad Šveda, kaj mi je bila smrt? Ali v starosti človek nerad umira!“ Potem je še pristavil: „Ko bi le vedel, ostane li to posestvo pri mojih ljudeh, — to je, kar me skrbi!“

Črno je gledal predse, končno pa se mu je le izvila beseda iz ust, da mi hoče izročiti posestvo. Zahteval je od mene obljube, da Visokega ne zapravim, ne zadolžim in ne zajem.

Vse sem mu obljubil.

Nato je izpregovoril:

„Nekaj ti rečem: Tajčarjev se boj!“ Tajčarje smo imenovali takrat tiste, ki so se bili privlekli z Nemškega v naše kraje ter nam odvzeli najboljše kmetije.

Zopet je pričel: „Ta zarod poznam, je požrešen, misli, da je več, kot smo mi, in naše zemlje je lačen. Kdor z njimi ne laja, ga raztrgajo. Da jim goltanec zamašim, te oženim in Tajčarko boš vzal, da ne bo imela nemških otrok. Res je, zemljo vedo najbolje obdelovati. Tudi tvoja mati je bila nemškega rojstva in gospodinja tudi ni bila slaba, dasi me je rada jezila.“

Svoje oči je uprl v me. „Upam, da se nisi kam zapredel!“ Prav srepo in z napetim obrazom me je opazoval. „Ženil se boš, kakor bom jaz zapovedal in kjer bom jaz hotel!“ Zopet je stresal tuje kletvine okrog sebe, a počasi se je potolažil, ko sem mu zagotovil, da nisem imel z nobeno žensko opraviti in da je njegova volja obenem tudi moja volja.

Prav čiste resnice mu nisem povedal. Sosed Debelak je imel hčer čednega življenja in čednega telesa. V cerkvi, kadar je gospod Karel Ignacij oznanjeval božjo besedo, so se tu in tam najine oči lovile in ujele. Če sva se srečala, izpregovorila je rada prijazno besedo, ali pregrešnega ni bilo med nama.

Na vse to mi je oče še razodel, da se je z Jeremijem Wulffingom že dogovoril, in sicer radi hčere Margarete, katero je imel iz družega svojega zakona. Pristavil je: „Tako je po žeta pšenica, kreneta z Lukežem na pot. Dve težki prašičji gnjati in pogačo vzameta s sabo, da ne prideta praznih rok k Jeremiji Wulffingu. — Nič preveč ne govori! Tvoja beseda bodi: Polikarp, moj oče, bi rad vedel, koliko in kaj bi se dobilo v Davčah.“ Od-

govor mi prineseš domov. Čez teden dni se snidemo v Loki, kjer se bo vse še bolj natanko določilo.“ Končal je: „Tvoja mati je bila sestra Jeremijeva. Mogoče je, da njena mati, torej tvoja stara mati, še živi. Je čisto prav, da jo vidiš. — Ker pa vse skupaj še ni gotovo, ne bosta jahala po poti skozi Selce, peš bosta hodila po gozdovih okrog Blegaša. Nočem, da bi prišlo Visoko v jezike, če bi iz vsega nič ne bilo!“

Tako sem bil odposlan na pot v Davče, ker človeku, ki naj živi na kmetiji, ni dano, da bi izhajal brez svetega zakona.

Dva dni pozneje je bila pšenica požeta.

Ko sta bili spečeni dve lepi pogači in izbrani dve najtežji gnjati, sva se odpravila z Lukežem od doma. Vsak je nosil bisago, v njej pa gnjat in pogačo, da sva bila obložena kot tovarna konjiča. Za pasom mi je tičal moj samokres — samotne steze niso bile tiste dni nikjer varne in dosti izpridenih ljudi se je klatilo po njih —, Lukež pa je opasal sabljo, kakor so jo nosili koledniki, če so jezdarili od vasi do vasi.

Dolga ta pot mi je še danes v živem spominu in tudi občutkov še nisem pozabil, ki so mi takrat navdajali srce.

Ženitev je potrebna in tudi jako resna reč. Ni torej čuda, če so me, mladega človeka, spremljale različne misli upanja in pričakovanja. Pa se ni bilo ničesar izpolnilo in prav brez vsakega uspeha sva z Lukežem nosila gnjati in pogačo v Davče!

Na celi poti nisva imela posebne sreče. Že v Poljanah, ko sva jo zavila okrog cerkve, sta stala pred župniščem osedlana konja in gospod Karel Ignacij se je razgovarjal s cerkovnikom. Naša fara je bila obširna in težka: tik domače cerkve je imel duhovni oče skrbeti še za šestnajst podružnic, katere so bile raztresene po pogorju. Gospoda Karla Ignacija smo se bali in neradi smo ga srečavali, ker je bil vedno pripravljen izpregovoriti trpko besedo.

„Kam pa vidva?“ je vprašal.

Lukež, ki si je bil klobuk ošemaril s svetlim kinčem, je takoj odgovoril, da greva v Davče k sorodnikom.

„Tako, tako,“ se je zasmel gospod župnik nekako porogljivo. „Morda gresta po nevesto?“

Ko mu nisva ničesar odgovorila, je še vpil:

„Prav, drugače ne bo reda na Visokem! Tvoj oče, Izidor, in pa novo župnišče, ki še danes ni plačano, mi napravljata skrbi. Gospodar Polikarp za letos še ni oddal spovednega listka;

tisti pa, ki je bil oddan za lansko leto, je bil ponarejen. Že vidim, da ga bom moral naznaniti na škofijo. Le povej mu: Hudačut je zobal ponarejene spovedne listke, Codelli jih pa ne bo!“

Ukazal je cerkovniku, da je peljal konja pred cerkev, sam pa je zdihoval: „K Sv. Jakobu na Jarčje brdo moram z obhajilom, kar je huda pot!“

Kri mi je zalila obraz, da sem bil podoben rdečemu maku. Silno sem občutil sramoto, ki sem jo pretrpel radi očetovega spovednega listka. Vedel sem, da oče ne hodi k maši, vedel pa nisem, kje je dobival od leta do leta listke; sedaj mi je pa gospod povedal, da je oče oddajal ponarejene listke. Kaka sramota! In vse to je slišal tudi cerkovnik, ki bo gotovo raznesel po celi fari, kar je ravno čul, tako da bo prišla hiša na Visokem v najslabši sloves!

Poparjen sem odrinil od župnišča, a sreča je hotela, da me je hlapec Lukež s svojim gostobesednim klepetanjem malo razvedril. Vzlic svojim letom je stopal ročno pred mano ter bil prav židane volje. Poznal je vsakega, ki sva ga srečala, znana mu je bila vsaka koč, mimo katere sva hodila. Selišča so bila redka in revno ljudstvo je prebivalo v lesenih, s slamo kritih poslopjih. Razvedrili so me tudi gorski vrhovi, katerih dosedaj še nikdar nisem gledal tako od blizu. Veliko zemlje je bilo še neobdelane; kjer bi se bilo lahko sejalo žito, sta rastle resje in praproto.

Zavila sva jo okrog Blegaša in sicer po stezi, ki se je vila med gostim in lepo raslim bukovjem. Lukež je bil mnenja, da se mora v takem bukovju skrivati marsikater debel srnjak. Tihota je vladala, kot vlada v cerkvi, in le posamezne ptice so se oglašale iz temnih vrhov.

Z Lukežem pa vendar nisva bila sama v tem samotnem kraju! Vihar je bil podrl in sicer ravno pod stezo bukovno drevo, in v njegovem zelenem vejevju je tičal človek. Napet lok je bil položil po svojih kolenih in sedaj je prežal na divjačino, če bi prišla mimo.

Jezno je obrnil obraz proti nama, ki sva mu pokvarila prežanje. Ta obraz je bil rjav in gosti, črni lasje so ga obdajali, da sva vedela, da imava pred sabo malopridnega cigana. Takoj je zopet obrnil od naju svoje ožgano lice in hotel se je obnašati, kot bi naju ne bil opazil.

Lukež, ki je poznal ves svet, je spoznal tudi tega črnokodrastega klateža,

„Hoj, Dušane!“ je zavpil. „Da bi dal Bog srečo pri lovu tebi in ostri pušici na tvojem loku!“

Oni je zopet obrnil obraz proti nama in divje sovraštvo je zaplamtelo iz njegovih črnih oči. Nekaj je godrnjal in meni se je čulo, kakor bi mrmral, da mu Lukež lahko piše v uho ali pa kam drugam. Vstal je iz vejevja, nakar je hlapec segel k mojemu pasu ter potegnil izza njega moj nabiti samokres.

Cigan je iznova sedel med veje in v čudnem jeziku, ki se baje govori na hrvaški granici, je vprašal, če imamo na Visokem še tisto železno blagajnico, v katero spravljamo svoj denar? Pripomnil je, da naj pazimo nanjo.

Tudi teh besed sem se prestrašil, ker je bilo slabo znamenje, da je ta potepuh vedel za zaboj v očetovi postelji. Ti cigani namreč ukradejo vse, kar jim pride pod roko.

Lukež pa se je odrezal:

„Le pridi, rjavi hudič, če hočeš, da ti kodrasto grivo gosto zasavimo z železnim fižolom! Ti črni potepuh ti!“ Pri teh besedah se je hlapec smejal ter grozil ciganu s samokresom.

Ta se ni več zmenil niti za naju, niti za Lukeževo nepredvidno govorico. —

Pri svoji hoji sva doživela še druge prigodljaje, katerih nisem pričakoval, ker nisem slutil, da tiče v naših gozdovih take skrivnosti.

Že precej utrujena sva dospela na malo ravnino, odkoder se je videla globoko v dolu vas s prav čednimi belimi hišicami. Lukež je trdil, da se imenuje ta vas Zali Log. In res se je izkazalo, da je bil to Zali Log, ki je pa še precej oddaljen od Davč.

Omenjeni ravnini pravijo „Na Svrčušah“, ker svrči sredi nje iz zemlje močan in mrzel studenec, ki okrepcuje utrujenega in izdelanega potnika. V bližini studenca pa stoji drevo, katero daje obilo in dobro senco.

V tej senci je sedelo troje žensk: ena stara in dve mladi. Ti dve sta bili brez dvojbe grešnici, ker se jima je bralo z obrazov, da bi se ničesar na svetu ne sramovali. Starka je imela pred sabo košek in z roko se ga je oklepala, kakor bi imela v njem spravljene velike zaklade.

Tik studenca se je kurilo in nekaj loncev je stalo pri ognju. Prišla sva torej k južini in Lukež si je že mel roke, ker mu je iz loncev prav prijetno dišalo.

Pri družbi je bila še druga starka, o kateri dosedaj še nisem ničesar zapisal, katera pa je vzbujala najino posebno radovednost. Vedla se je namreč prečudno, da ne zapišem prepohujšljivo. Kaj takega se ni ne prej, ne pozneje dotaknilo mojega pogleda, dasi sem prehodil veliko sveta in dasi sem bil v vojskah na Laškem in na Ogrskem, kjer je vodil, kakor sem že zapisal, cesarske armade naš gospod Eugenius.

Ta ženska je nosila zakrpano obleko in gotovo je živela v pomanjkanju in revščini. Tedaj pa je bosonoga skakala in plesala, da je bila v obraz vsa potna in da ji je vse telo tičalo v vodi. Najin prihod je ni čisto nič motil: plesala in skakala je, kakor bi šlo za življenje.

Odložila sva bisagi ter legla v travo. Ena mlajših žensk, katera je bila po moji sodbi ciganskega rodu, je položila prst na usta, da bi molčala.

Starki pa je postajalo prevroče. Zatorej je med skakanjem pričela metati obleko raz sebe. Pri vsakem kosu je zakričala: „Čigava je ta obleka?“ Ciganka je točno odgovarjala: „Našega ljubega Jezusa.“

Že sem se tresel, da bo ostudna grešnica do nagega odmetala svoje oblačilo; pa jo je ples vendarle premagal. S penečimi ustni in z zabuljenim očesom je omahnila, padla po tleh ter obležala kakor mrtva.

„Ta ženska mi ni neznana,“ je šepetal Lukež. „Skakavka je, Špela Ocepkova! V svojih mladih letih sem bil sam skakaavec in takrat smo se pri plesu dostikrat do golega slekli.“

Nato se je obrnil hlapec do starke pri košku, katera se ni dosti brigala za početje Špele Ocepkove, ker je bila očitno že navajena takih prizorov.

„Ohtano,“ jo je ogovoril, „stara Pasaverica! Glej no, da še živiš! Delaš dobre kupčije?“

„Kupčije?!“ je vzdihovala starka. „Ljuba duša, kje naj bi jaz jemala dobre kupčije! Poje mi jih že sedemdeset in pet! Kaj pa misliš? Pasaverica ni več trdna, Pasaverica že komaj leze!“

„Ali tistega mazila,“ je vprašal Lukež, „boš pa še vendar kaj imela v košu?“

Zatogotila se je ter brodira z roko po svojem košku: „Kje čem vzeti mazila? Ko je bila še nemška vojska, ko je gospod Tilly kosil na travniku človeškega življenja, tiste dni se je že še dobilo človeške masti, ker so bili mrličji cenejši od hrušk v jeseni!

Takrat sem prišla v kraje, kjer je na vsak korak ležalo človeško truplo; dezertjerji pa so klali tudi ženske in otroke, tako da se je človeška mast kaj lahko dobila. Ljuba duša, kje pa naj jo danes dobim? Za kupčevalce z mazili so slabi časi. — Bog se nas usmili!“

Hlapec Lukež ni odnehal. „Nekaj že še nosiš s sabo.“

Zatarnala je:

„Vse skupaj, kar nosim s sabo, ni skoraj nič vredno in malokdo kaj takega kupi. Tu imam nekaj res lepih podob, katere je blagoslovil sam škof v Pasavu. Pa vse to ne gre po vaših dolinah. Verjemi mi, da je tako, da dostikrat nimam niti vinarja denarja! Tudi danes ga nimam.“

Tu se je plaho ozrla po mlajših svojih tovarišicah, kateri sta se porogljivo smejali njenemu govoru. Nato se je sklonila k meni ter dejala tiho: „Zate bi morda nekaj imela.“

Brodila je po svojem košku ter izvlekla iz njega obširen zavitek. „Če prav sodim, si z Visokega. Tam je denar.“ Skrivnostno je dostavila:

72 „Spovedni listki so. Ponarejeni so, ali oddajo se lahko, če jih pomešaš z onimi, katere oddajaš za družino. Povem ti, da se prav radi kupujejo, ker je le sitno, če moraš letati okrog spovednice. Morda jih kaj kupiš, — niso predragi.“

Z velikim ogorčenjem sem zavrnil hudobno ponudbo, ker nisem hotel, da bi prišel sin v sramoto, kakor je prišel v njo oče na Visokem. — Videl sem, da je bila vsa ta družba tu pred mano popačena, malopridna in božji službi nevarna.

Hlapec Lukež se je iznova oglasil: „Nekdaj si s platnom kupčevala.“

Pobahala se je:

„Kupčujem še tudi. Od tega živim sebe in vnukinjo-sirotu, ki mi je edina tolažba v starosti.“

Porogljivo je nadaljevala:

„Pa nisem tako nespametna, da bi nosila platno po gorah ali pa še celo denar, s katerim ga plačujem. Pasaverica je poštena in Pasaverico pozna vse pogorje. Vsa moja trgovina gre skozi roke Jeromna Oblaka iz Žirov. Kar sem kupila, prineso ljudje v Loko, kadar pride Oblak tja s svojim tovorom. Ta prevzame in plača, ker so moji denarji vsi pri njem založeni. Potem mi pa stovori blago do Donave, do nemškega Pasava. Oj ne, nisem taka kravica, da bi denar po teh gozdovih s sabo vlačila!“

Tu je zmagonosno pogledala mlajši svoji tovarišici, katerima se je kar videlo, kako pazljivo vlečeta v se njene besede.

Tedaj se je prebudila skakavka, Špela Ocepkovka. Nekam kalno je pogledala okrog sebe, vzela v roko leseno skledico, si natočila vanjo vode ter jo izpila.

Ciganka jo je radovedno vprašala:

„Kaj je bilo?“

Slabe volje je odgovorila Špela:

„Kaj naj bi bilo? Nič ni bilo! Noge me bole in hudo žejo imam, — to je vse.“

Nato je govorila sama sebi:

„Bog ni več z nami, Bog nas je zapustil in obljubljena dežela je ostala za nami! Iskati mi bo zemlje, v katero naj bi se pogreznila. — Nekdaj, ko si skakala, ko si plesala, da so ti kosti pokale, in ko nisi na drugega mislila kot na ljubega Jezusa, se ti je, če si od plesa omedlela in ležala na zemlji, ljubi ta Jezus vselej prikazal. Sedel je na zlatih oblakih in okrog njega so sedeli srebrni angelci. Gospod pa nam je govoril: Tukaj mora stati moj tempelj! In kako smo jih postavljali tempeljne! Sto in več smo jih postavili, dokler niso prišli ti peklenški služabniki, ti hudodni škofje, ter nam upepelili streho za streho. Da bi jih dal ljubi Jezus sodni dan do krvi bičati! Ko so bili požgani tempeljni, izostal je ljubi naš Jezus in nikdar več se nam ne prikaže. Hov! Hov!“

Žalostna je bila in zajokala je:

„Kako naj potemtakem uboga ženska živi? Pobiram sicer za Mekinje in gospa mati mi je dala pismo z velikim pečatom. Ali nikdo nič ne da. Ti kraji so trdi in usmiljenja ne poznajo. Na Kras bom šla, — tam žive še dobri ljudje.“

Tu jo je hlapec Lukež nekoliko podražil:

„Ko so ti prodali moža benečanski Rebeki, ti je vendar še nekaj ostalo? Nikar se ne delaj, gotovo imaš vsitih še nekaj cekinov!“

Pozneje mi je Lukež razložil, da je bil Špele Ocepkovke mož obsojen v dolgoletne zapore in da so ga visoki stanovi, ki vse modro premislijo, prodali za trideset dukatov benečanski republiki. Ta ga je z verigami prikovala na galero, da je moral goniti težka vesla. Tako je nastal dvojen blagoslov: hudodelec je moral delati, nedolžni rodbini pa se je izplačalo, kolikor niso vzeli visoki stanovi od tistih dukatov. Res malo je dežel, kjer

bi tako skrbeli za prebivalce, kakor skrbe za nas kranjski deželni stanovni, katerim ne odide nebeško plačilo!

Ali beneški dukati so Ocepkovko grdo razkačili.

„Ti pes ti!“ je vpila. „Ti lajšaj name, ko ti vendar nisem nič naredila! Ti garjevi pes ti! Stara sem, pa upam, da vendar še doživim, ko te povlečejo na Gavžnik, da te obesijo! Če Bog da, ti prej še odsekajo roko in odrežejo tvoj hudičevi jezik!“

Lukež je postal bled pri vpitju stare čarovnice. Nekako zamolklo je odgovoril:

„Le kriči, nič se te ne bojim, hudičeva mati! Kadar pogineš, bomo že skrbeli, da te s kolom prebodemo prej, kot te zakopljemo za plot! Potem pa glej, kako boš uhajala z groba, ti ostudna coprnica!“

„Prej kot misliš,“ se je togotila Špela, „te bodo žrli črvi, veliki, beli črvi, ker si se lotil dekle pravega Boga!“

Nato se je s prijazno besedo obrnila k meni:

„Ti si pameten! Ti boš dober gospodar na Visokem in veliko boš pridelaval. — Tvoja bisaga je široka in nabasana. Morda imaš kaj žganja v njej? Privošči mi ga par požirkov!“

Res sva imela žganje pri sebi, in da si ne nakopljem njene jeze, sem ga ji natočil v leseno skledico, iz katere je prej pila vodo. To skledico sem napolnil skoraj do polovice s pekočo pijačo. In sedaj sem se čudil, kako urno in kar v eni sapi je izpila natočeno žganje. Takoj sem vedel, da ga je v življenju že obilo popila.

Hvalila me je in klicala name vse milosti zveličanih skakaycev, ki so nekdanj na svetu postavljali tempeljne in plesali v čast ljubemu Jezusu.

Kaj sem tudi hotel storiti? Lukež je sicer grdo gledal, ker se tudi sam ni ogibal žganja. Ali taka ženska, ki ima gotovo zveze s hudičem, nam lahko veliko škoduje, bodisi da nam zagovori brejo kravo, bodisi da nam napravi črne oblake in točo, katera potem vse razbije, kar je bilo sejanega.

Bog ne daj, da bi gosposki, katera nam je od Boga postavljena, kaj očital! Dobro skrbi za nas; ali vendar ne morem molčati in izreči moram, da se premalo meni za take hudobne stare ženske, ki so s hudičem v zvezi in katerih je več na svetu, kot mislimo. Če bi se nam kako noč odprle oči, videli bi med njimi dosti znank, ko jahajo pod nebom okrog. Vi pravite: utrnila se je zvezda. Pa ni res. Takrat pade taka ženska, ki se svoje službe

še ni privadila, z metle, prej pa kot buti na zemljo, jo vjame satan, da si ne polomi kosti.

To je bilo moje prepričanje tisti dan, ko sem skakavki, Špeli Ocepkovi, natočil svojega žganja.

Gospod Jezus ni bil zadovoljen s tem prepričanjem in v svoji pravičnosti je poslal name bridko in trnjevo pokoro.

Kakor je bila prej skakavka omagala vsled plesa, tako je omagala sedaj vsled pijače. Zaspala je.

Takoj sta bili pri njej mlajši tovarišici in z veliko spretnostjo sta pretipali krilo in vse dele njene revne obleke, kjer bi bil lahko vшит kak denar. Pritipali pa nista ničesar, ker je bila Lukeževa beseda prazna beseda in tja v en dan izrečena.

Ciganka je očitala Lukežu, da je lagal, ko je čenčal o cekinih, ki naj bi bili všiti v skakavkino obleko. Hotela je, ker v obleki ni ničesar izteknila, na drug način zaslužiti. Obrnila se je k hlapcu z besedami: „Plačaj sold, pa ti pregledam roko!“

Sold je bil za Lukeža že visok denar in še pri plesih ga ni nikdar rad plačal. Zatorej je zaprosil:

„Izidor, plačaj! Taki vražji babnici ni varno kaj odreči.“

Ker me je pregrešna radovednost premotila, plačal sem ženski dva solda, da bi tudi meni vedeževala.

Pregledala je najprej Lukeževo roko ter brskala s prsti po njegovi dlani.

„Brate,“ je vzkliknila, „globoko si brodil po krvi, da je kar čudno, da se nisi vtopil v njej; tudi kri žensk in otrok je vmes.“

Lukež se je odrezal:

„Kaj čenčaš? V naši dolini ve vsak, da sva bila s Polikarpom v nemški vojski. Da tam nisva rož trgala, ve vsak otročaj. In ti bi tega ne vedela?“

Ali ženska mu ni izpustila roke ter je še dalje opazovala njegovo dlan. Končno je slovesno izpregovorila:

„Ne streljaj, brate, ne streljaj in naj se še tako tolče po vratih! Ne streljaj, da ne ustreliš sebe!“

Hlapec ji je iztrgal roko ter zagodrnjal: „S čim naj streljam? V gorenji hiši visi stara mušketa, ki že deset let ni bila nabasana. Nisem neumen, da bi s to streljal! — Odlazi!“

Ciganka se je živo zasmejala ter posegla po moji roki.

Tudi meni je s prsti premerila črte na dlani ter izpregovorila:

„Revež, tvoja roka tiči v človeški krvi, ki je pa nisi sam prelival. Ali delal boš pokoro za to kri in nobena želja se ti ne izpolne na zemlji! Pot, ki jo hodiš danes, je prazna pot.“

Nisem v stanu popisati, kako mi je zatripalo srce, ker sem slutil že prej v svoji duši, da mi bo delati pokoro za očetove grehe!

Ciganka je opazila, da sem prepadel. Ker se je veselila moje groze, je še dostavila:

„Umrli boš, in ko boš umiral, bo prestreljeno tvoje telo!“

Tedaj je zaklicala tovarišica: „Najin mož prihaja!“ Ti dve grdobi sta imeli torej skupaj enega moža!

Iz zelenega grmovja je prikorakal cigan Dušan, ki sva ga bila poprej motila pri lovu. Na rami je nosil srnjaka-kozliča, katerega je bil vendar zalotil v tihem gozdu.

Mož dveh žen je vrgel svoj plen na travo; pušica je tičala živali v vratu. Naju ni pogledal. Legel je na tla in zarjul: „Jesti!“

Obe njegovi ženi, tako ciganka, kakor druga — pozneje sem izvedel, da je bila hči dobrega gruntarja v Selški dolini in da jo je s ciganom popihala od doma poštenega očeta — sta bili kar v hipu zgolj ponižnost in postrežljivost.

Ciganka se je sladkala:

„Najprej nekaj posebnega! Ali molim te, Dušane, da se ne huduješ, če bi ne bilo dobro!“

Pristavila je še: „Na te sem mislila, ko sem kradla.“

„Ajdi k vragu!“ je godrnjal Dušan. Tudi ona se je razburila ter odgovorila jezno: „Boš pa pustil, če ti ne bo všeč! Dotakniti pa se me nikari, ker bi se branila!“

Nato je nadaljevala:

„Ta Felenič, ki v Selcih mašo bere, ki vse ve, ki zdravi ljudi in mlade prašičke, ki se razgovarja s teletom v kravi, je dobil z Nemškega ali bogve odkod neko novo repo, ter pripoveduje, da je to najboljši sadež, kar jih je Bog ustvaril! Na vrtu, kjer si mu spomladi ukradel velikega petelina, je nasadil to zelišče v dolgih vrstah. Zadnjo noč sem porovala nekaj vrst in danes sem ti skuhalo to novo jed, Dušane dragi!“

„Ajdi k vragu!“ je bil ciganov zopetni odgovor.

Ciganka je molče iztresala iz lončka, katerega je bila že pred nekaj časom odstavila od ognja, novo jed v skledo ter vse skupaj postavila pred svojega ožganega moža. Kolikor sem opazil,

je bila nasula ciganka v posodo nekaj takega, kar je bilo podobno šiškam, kakor rastejo na naših hrastih, samo da so bile nekaj debelejšje in ne tako rjave.

Cigan Dušan si je napolnil usta, pa je takoj močno zakričal, bodisi da je bila jed prevročja ali pa zoprnega okusa. Z nogo je sunil v skledo, da se je prevrnila in da so šiške zletele na vse strani. Nekaj jih je priletelo tja, kjer sva midva ležala, in Lukež je pograbil dve ali tri, ker ga je gnala radovednost, na kateri so tisti čas bolehal Poljanci in Poljanke. Nastala je zmešnjava. Cigan se je od jeze dvignil, a v tistem hipu sta se njegovi ženi oborožili z gorjačami. Če se je potem vnel pretep, je Dušan prejkotne ukrotil svoji babnici, padla pa je gotovo marsikatera gorka tudi po rjavkasti njegovi koži!

Ali midva nisva čakala, marveč sva pobrala svoji bisagi ter urnih nog odhitela po stezi. Bila sva že precej daleč od pregrešne družbe, ko sva se nekoliko odsopla in oddahnila.

„Kaj misliš, ali bi ne bilo prav, če tudi midva pokusiva župnikovo repo?“ Na odprti dlani mi je molil Lukež tri šiške, katere je bil prej odnesel ciganu.

Vzel sem eno. „Čemu ne, saj je zrastle na krščanski zemlji!“

Ali grižljaj je bil plevak, brez vsakega okusa in tanka kožica je tičala v njem, ki se je neprijetno prijemala zob, tako da sva bila vesela, ko sva s težavo vse skupaj zopet spravila iz ust. Izrekla sva sodbo, da gospod župnik Felenič s to novo repo ne bo odrešil Selške doline!

(Dalje prihodnjic.)

Dr. Fr. Ramovš:

† O. Stanislav Škrabec.

„Mislim sem namreč vendar le, da imam neke dolžnosti do svojega materinega jezika, zato ker sem prejel, kakor se je sem ter tja sodilo, nekoličko talenta od Boga v tem oziru.“ — Cvetje, V, 8 c.

Anton Škrabec, poznejši frančiškanski oče Stanislav, je bil rojen 7. januarja 1844. l. v Hrvači v ribniški dolini. Po dovršeni gimnaziji je stopil v frančiškanski red, postal l. 1867. mašnik, šel po treh letih študirat na graško vseučilišče in bil potem do izbruha vojne na slovenskem zapadu profesor na frančiškanski gimnaziji v Kostanjevici pri Gorici. V zadnjem grozečem trenutku je ves onemogel pribežal v Ljubljano, pustivši svojo življenjsko delavnico usodi; s tem pa je bil strt njegov duh. S kako lju-beznijo je bil priklenjen na svojo celico in kaka praznota se je naselila potem v njegovo dušo, mi pove njegova razglednica, ki mi jo je kmalu po begu poslal: slika kostanjeviškega samostana z žalostno pripombo, da znači križec njegovo celo, kjer je prebil nad polovico življenja. Kjer je življenje pustil — kot begunca ga je vzela smrt dne 5. oktobra 1918. l.

Kakor je bilo njegovo zunanje življenje revno in enakomerno, tako je bilo notranje raznolično in bogato. Oče Stanislav je bil znan vsemu slovenskemu izobraženstvu in njegov sloves se je razglasil že v njegovih prvih delavnih letih preko slovenskih mej; da, spoznanje, kaj ima slovenski rod v tem možu, je prišlo k nam šele iz tujine. Ko je oče Stanislav izdal svojo prvo, znamenito razpravo („O glasu in naglasu našega knjižnega jezika“ v letnem poročilu novomeške gimnazije l. 1870.), pač ni našel doma rodovitnih tal, ker je razumništvo častilo v Levstiku svojega malika. Pač le Miklošič in Valjavec sta jo vedela že takrat ceniti. Valjavec jo je nad vse pohvalno omenil v svojem spisu „Prinos k naglasu (novo)slovenskom jeziku“ v 43. knjigi Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (l. 1878.) in pozneje najdemo oba ta dva moža pri proučevanju slovenskega naglaševanja.

Škrabec je nastopil ob času, ko je naša javnost s preziranjem in nekakim pomilovalnim zasmehovanjem gledala na jezikoslovce. Moral je zato v uvodu k svoji omenjeni razpravi ljudem šele dopovedovati, da je slovensko jezikoslovje tudi za vsakega slovenskega izobraženca nujno potrebno, da to ni le njegova zasebna zabava. Ker pa je smatral jezikoslovje (tudi slovensko) za strogo znanstvo in je do svojih rezultatov prišel po strogi znanstveni metodi — kje naj bi našel pravo cenitev kot pri jezikoslovcu? Škrabec je primerjal slovenski naglas s čakavskim in s tem primerjanjem prvi podal glavne zakone slovenskega naglaševanja, razlagajoč njegove posebnosti in njegov postanek ter tako jasno pokazal, kako stališče zavzema slovenski naglas v slovanščini. Spojil je s tem razmotrivanjem tudi razlago postanka novih vokalnih kvantitet in kvalit et in si tako ustvaril pravo podlago za II. del svoje razprave, kjer je natanko razbral vse posebnosti slovenskega vokalizma. Oziraje se na zgodovino jezika, sledeč razvoju praslovanskih glasov v drugih slovanskih jezikih in vpoštevajoč današnje reflekse v centralnih narečjih, delujoč torej popolnoma v smislu moderne lingvistike, je določil neovrgljive zakone izreke in pisave slovenskega knjižnega jezika. To nalogo, ki jo je pozneje sam označil z besedami: „Slovenski jezikoslovec ne piše le za jezikoslovce, temuč za vse, ki hočejo prav in lepo slovenski govoriti in pisati, prav kaker pridigar ne pridiga le pridigarjem, temuč vsem, ki hočejo prav in lepo po kerščansko živeti, ali bi to vsaj imeli hoteti“ (Cvetje, V. 8a), to nalogo je na trdno zgrajeni podstavi: „le izreka 16. stoletja more biti podlaga našemu pravopisu in meja, čez katero ne smemo

¹ Žalibog tudi danes še ni prodrlo mner je, da je slavistika enako stroga znanost kot n. pr. matematika. Tako je n. pr. v lanskem letniku Ljubljanskega Zvona, str. 814 sl. napisal neki dr. I. L. člančič o slavistiki, v katerem želi, da naj slavisti (misli tu predvsem visokošolske docente) ne stopajo „brez srca k mrtvemu truplu“, marveč naj bodo „živi ljudje“, ki naj „goje tkzv. kulturno slovansko vzajemnost.“ Koliko neznanje! Prvič kulturna slovanska vzajemnost ni in ne more biti predmet znanstvene discipline, marveč spada v kulturno-politično življenje. Drugič pa predmet slavističnega študija še nikdar ni bilo „mrtvo truplo“, marveč polno življenje živega jezika. Seveda, kdor je le zdaleč poslušal govore o zgodovini jezika, o njegovih narečjih, naglaševanju itd., pa se v predmet ni hotel poglobiti, za tega je bil predmet mrtev. Ta ni čutil biti žil jezikovega življenja, predmeta vsakega jezikoslovja in to zato ne, ker je bil sam „mrtev“, t. j. ker ni hotel ali mogel vzbuditi v v sebi „srca“ — zanimanja za predmet.

seči nazaj, ako se nočemo zgubiti v samovoljno prenarjanje“ (kakor Levstik; Cv. XII. 5 a), potem nadaljeval in skoro vse njegovo proučevanje je šlo v to smer, kakor bomo še videli.

Osem let je minilo in o Škrabcu ni bilo slišati ničesar, kakor da se je vdrl v zemljo. Mož pa je tičal v knjigah. Stopil je na dan zopet v „Soči“ (koncem l. 1878) s svojimi „*Pravopisnimi opazkami*.“ Nov mož, cel mož! V kratkih, klasičnih monografijah „*kə* in *kò*“, „*kədō* in *nihče*“, i. dr. (gl. zdaj njegove Jez. sp. l. 60—80) ga vidimo delati z najobširnejšim znanstvenim aparatom: razgledal se je po Trubarju, Krelju, Dalmatinu, Schönlebnu, Kastelcu, Rogeriju, Hipolitu, Pohlinu itd., v mezincu imel Kopitarja in Vodnika, izčrpal Ravnikarja, bil domač v slovenskih narečjih in slovanskih jezikih in iz tega bujnega razmišljanja je določal zopet zakone, podrl izumrle oblike in utemeljeval v živih čisto resnico. S svojo metodo je pokazal, da je modern jezikoslovec, ki ga ne more zmotiti romantična luč starocerkvenoslovanskega jezika (kakor n. pr. Levstika), kadar gre soditi o slovenščini.

V teh letih pa se mu je nekaj pripetilo. Vzpodbujen po hvali, ki mu jo je izrekel Valjavec (gl. gori), „mu je zrastel greben, velik in erdeč kaker potonka, ki o binkušnih cvete“ (Cv. V. 8 b), je ponudil Matici Slovenski svoje spise enkrat, dvakrat. Bleiweis pa mu je — šele na drugo ponudbo odgovoril, da jih sprejme v „Novice“ — seveda, v „Letopisu“ je itak prevračal svoje etimološke kozolce lingvistični akrobat Trstenjak — in Škrabec je pisal, pisal, da so mu navsezadnje rekli, da je preveč napisal. Bog pa se je usmilil delavca, ki preveč dela; l. 1880. je pričelo izhajati „*Cvetje z vertov sv. Frančiška*“ v Gorici in Škrabčeva ribniška iznajdljivost je porabila „*platnice*“ za svoje jezikoslovne študije, kjer je ostal celo svoje življenje, le enkrat se je oglasil v Jagićevem Arch. f. slav. Phil. (XIV.) l. in dvakrat v „Kresu“ (letnika I. in III.)

Moderna znanstvena slovnica proučuje jezik po glasovih, oblikah itd., in sicer tako, da hiti pri vsakem pojavu po zgodovinski poti, da nam poda na ta način sliko razvoja vsakega glasu ali oblike; slovnica je torej sestava tisočernih posameznih zgodovinskih obrisov. Vsako delo na polju zgodovinske slovnice je torej slikanje posameznih takih zgodovin. Pri tem delu najdemo Škrabca na njegovih „*platnicah*.“ Razlaga nam izpad *l-a* v besedi *solnce* (I. 2 a b; III. 2—4), osvetli razmerje predlogov *mej* in *med* (I. 2 b), poda etimologijo besede *obedān* (l. 6; II. 3, 4; III. 1),

razpravlja o zaimkih *gdo—kədo, kəteri* (II. 5), govori o *kakər* (II. 6, 7), pojasnjuje besedo *prešuštvo* (III. 4, 5; IV. 6), tolmači razvoj slovenskega zlogotvornega *t*-a in končnega *t*-a, slika kvalitete različnosti (III. 11. sl.) glasu *o*, se pogloblja v veliki problem vokalne redukcije (IV. 7. sl.), pa se ti vrne zopet k lepo zaokroženim monografijam „*Kir* in *kéri* in pa še kaj“ (VI. 11) ali „*Kaj, ka, kə* in *kajti*“ (VII. 8—11) itd. itd. Drugod ti zopet izpopolnjuje Valjavčeve naglasne študije (I. 3—6), govori o hijatu v slov. poeziji, o jambih in trohejih in si načrtava naglasna in druga diakritična znamenja v znanstveni pisavi slovenščine (I. 9—12). V vseh teh razpravah stoji trdno na zgodovinski podlagi kot dotlej še nihče, razbira fonetične subtilnosti narečij — in želel bi človek večkrat, da ne bi zapeljal svojega voza na pot, na katero je končno vedno prišel, da je namreč določal izreko in pisavo. Želel in hotel je, da bi se rezultati njegovih raziskovanj tudi praktično zopet porabljali. V tem se je ločil Škrabec od drugih pravih zgodovinskih preiskovalcev, s tem je izzval nebroj polemik, ki so mu vzele mnogo časa in škodovala — to je moje mnenje — tudi njegovemu znanstvenemu poletu s tem, da se je premnogokrat brez potrebe vračal k istim jezikovnim problemom, jih na novo, s pomnoženo jezikovno snovjo prereševal ter se s tem nekako v mnogoličnosti in razcepljenosti zgubil. Baš iz tega bo izviralo dejstvo, da Škrabec kljub svojemu globokemu znanju slovenskega jezika in temeljitemu raziskovanju ni ustvaril večjih, celoto tvorečih, sistematično obdelanih slovniških poglavij. Ako sem v Arch. f. slav. Phil. 37, str. 124. rekel, da dobiš „bei dem Allmeister der Slovenistik, P. St. Škrabec in seinem „Cvetje“, wo — um es offen zu sagen — ungefähr alles das steht, was wir von der Geschichte der slovenischen Sprache bisher wissen“, skoroda vse, potem sem rekel raje premalo, kakor preveč. Le kdor se je sam pečal s pojavi slovenskega jezika, kdor je sam iskal vzrokov jezikovnim izpremembam, kdor je sam leta in leta se učil pri naših starih pisateljih, le ta more vedeti, kako neizmerno bogastvo leži v „platnicah“ in le ta more ceniti Škrabčevo trezno in bistroumno raziskovanje. Ni ga skoro pojava v slovenskem jeziku, da ne bi bil že ovit s Škrabčevimi mislimi. Žal, da ta temeljiti učenjak ni bil sintetik.

Zdi se mi, da je oče Stanislav večkrat sam to občutil in da je hotel kreniti to pot. Imamo večje razprave, cvet njegovih raziskovanj; pa je že prišla kaka stvar in speljala učenjaka v boj.

Tako je prva, celotno popolna razprava po letu 1870. analiza Cusanijeve knjižice „*Christianus moribundus*“ iz l. 1749. (Cv. IX. 1—12), jeden najlepših in klasično izdelanih prispevkov k historični slovnici. Imamo takih analiz od V. Oblaka ne malo, vendar nikjer ne najdemo tako temeljitih podrobnih razlag kakor tu, da omenim le razmotrivanja o zlogotvornem *t*-u, o polglasniku, o besedah *prijatelj — postelja — kamenje — znamenje*, na katerih sloni že delo vseh slovenistov in ki tvorijo problem zase. Tu najdeš razloženo vez vokalne kvalitete in menjave naglasa, misli o vokalni redukciji, pa zopet objekt boja, besedico *kakor* (proti Oblaku) in slednjic morfološke zanimivosti. „*Christianus moribundus*“ ostane najpopolnejši vzorec historičnih analiz. 1/2 ob

V tistih letih (1887/88) je nastopil V. Oblak. Samoobsebi je umevno, da sta stopila oba v stik in je narasla korespondenca na okroglo 80 dopisov. Premnogokrat sta si bila ta dva misleca kot zastopnika različnih nazorov v nasprotstvu, tako posebno pri razlagi končnic sestavljene sklanje *-ega, -emu, -em*, ki jih je Škrabec izvajal iz skrčenih *-êga, -êmu, -êem*, prvotno *-ajego, -ujemu, -êjem* (tako že l. 1870 in Cv. VII. 5, 7 ter II. 8 sl.), Oblak (Arch. f. sl. Phil. 10, 624 sl. in 12, 504) pa je videl v njih analogijo po pronominalni sklanji, ali pa razlaga slovenskega vprašalnega zaimka *kaj* (glede slednjega gl. zdaj Berneker, Et. Wrtb. s. v. *k̄*). Baš ta polemika je pripeljala Škrabca v XIV. zvezek (str. 321 sl.) Jagićevega arhiva z razpravo „*Über einige schwierigere Fragen der slov. Laut- und Formenlehre*“, kateri je pripisal Oblak svoje „*Bemerkungen*“ na str. 347 sl. Ne bom na tem mestu ocenjeval ne enega, ne drugega, dovolj bodi rečeno, da je bil Škrabec bližje resnici kot Oblak, samo glede prve točke, dočim je Škrabčev postanek zaimka *kaj* popolnoma nemogoč. Škrabec je na omenjene „*Bemerkungen*“ še odgovoril, a „Archiv“ odgovora ni objavil. Zdi se, da je bil Škrabec na vse to užaljen (Cv. XV. 3 b; XVIII. 2; XIX. 11 b), dasi nista pretrgala z Oblakom pismene zveze. Drugače namreč ne morem pojmiti Škrabčevih besed: „Njegov (t. j. Oblakov) cilj je bila vseučiliška stolica in učenjaška slava; za naše knjižne slovenščine razvitek in napredek je bil hladan bis ans Herz heran, torej seveda tudi za moje „reforme“ (Cv. XIX. 2 b). ok
oc
*
2
}

Pod Oblakovim vodstvom je nameravalo več slovenskih jezikoslovcev, posebno prof. Lendovšek, izdati novo slovensko slovnico in Oblak je pridobil za glasoslovje in naglas Škrabca, ki je tako spisal svoje najlepše zgrajeno delo „*Nekoliko slovenske*“ Lendo

slovnice za poskušnjo“ (Cv. XII. in XIII. letnik ter XIV. 1—5), delo, ki je podlaga historični slovnici. Glasoslovje je obdelal v treh poglavjih. V prvem je podal kratko orisan zgodovinski pregled slovenske grafike od Trubarja do gajice in še posebe do Pleteršnikovih znakov v slovarju ter pridal diakritična znamenja, ki jih sam rabi v svojih spisih. Govori dalje o rabi velikih črk ter posveti daljše poglavje (XII. 4 in 5) našemu pravopisu, kjer bereš zlata navodila in vodilne misli. V oddelku „o pisanju tujih besed, zlasti lastnih imen“ je šel mnogo predaleč, tako da je ta del spisu skoro na kvar. V drugem poglavju govori o glasovih slovenščine: slika fiziološki postanek glasov, jih deli, odgovarjajoč vsem zahtevam moderne fonetike, v štiri skupine (samoglasnike prave in soglasne, soglasnike prave in samoglasne) ter s primeri razjasnjuje njihovo naravo. Nato sledi zgodovinski razvoj glasov, njihove pogojne in brezpogojne izpremembe. V tekstu mu služi za izhodišče starocerkvenoslovanski jezik, pod črto pa ti v kratkih obrisih izpopolni zvezo z drugimi slovanskimi in še dalje indogermanskimi jeziki. V opombah najdeš vse polno kazal, kako so šla slovenska narečja svoja pota. Vpliv naglasa na kvantiteto in kvaliteto vokalov, prevoj, raztezanje, izpad, medsebojni vplivi glasov ene in druge kategorije ti prav nazorno naslikajo življenje jezika. S kako bogatim gradivom je bil Škrabec opremljen, pa ti povedo, kot že rečeno, opombe pod črto. Ta drugi del njegove poskusne slovnice nam obenem poda izborno sliko njegovega napredka od l. 1870. Tretji del obravnava naglas. Tu vidimo velikanski napredek: po opisu narave različnih povdarkov (gl. še Cv. VI. 8) in načrtanem razmerju slovenskega naglaševanja do čakavskega in štokavskega govori posebe o pogojih nastopa tega ali onega povdarka (kratkega in dolgega potegnjenega oz. potisnjenega) ter podpre določitve z obilico primerov. Pri tem pa je pazno (navadno pod črto) označeval stališče slovenskega naglaševanja v slovanščini, kazal na ujemanje ruščine s hrvaščino, slovenščine z bolgarščino ter sledil razvojnim stopnjam v polabščini. Od besednega naglasa preide k stavkovemu ter konča z določitvijo mesta enklitik v stavku. Oblikoslovje pa je nadaljeval pod naslovom „Valjavčev „Prinos k naglasu u (novo)slovenskom jeziku“ in prihodnja slovenska slovnica“ (Cv. XIV. 7—12; XV. 1.), česar ni dokončal. Tu je opozoril na dejstvo, ki je danes z Breznikovo slovnico že realizirano, da treba pri oblikoslovju vpoštovati naglaševanje nič manj kot oblikovne izpremembe.

Pa ga je zopet zmotil boj in pričelo je po prvem „bombardiranju“ (Cv. VII. 2; XI. 1—3) dolgo „bomkanje“ (XV. 2, 4—12), ki je prešlo v „boj z učeno senco“ (XVI. letnik in XVII. 1—5), proti Lamurskemu-Trnovcu in proti Hostniku. Ne bomo zasledovali tu tega boja; rečem le, da je prav poučen, zraven pa vidimo Škrabčev bistri duh, elegantno prožnost in se zabavamo ob njegovem pristnem ribniškem humorju.

Komaj je končal en boj, že je bil v drugem. Izšel je Levčev „Slovenski Pravopis“ in Škrabec je pričel pobijati njegove nasprotnike, Peruška in Ilešiča; polemiko je nadaljeval pod naslovom „Janežičeva Slovenska Slovnica“ (Cv. XVII. 6—12; XVIII. 1—12—XIX. 1—10) in pod naslovom „Ilešič, O pouku slovenskega jezika“ (Cv. XX. 1—4). Ta boj se potem prelije v njegovo klasično zakroženo in strogo logično razpredeljeno razpravo „O učenju naše knjižne slovenščine v začetnih in višjih učiliščih“ (Cv. XX. 8—12; XXI. 1—12; XXII. 1—8), izešlo vsled takrat divjajočega boja za *w* oziroma *l* in *ž* njim napačno zvezanega *bravec* — *bralec*. Tako so posvečena prva razmotrivanja izreki končnega in predsoglasniškega *t-a*, torej temi, ki jo je Škrabec bogve kolikokrat obdeloval, a vsakokrat pometal temeljito vsa različna „blagglasna“ in „salonska“ dokazila elavcev v nič, razgalil njihovo neznanje zgodovine slovenskega jezika, neusmiljeno nastopil proti zavijanjem resnice in proti lažnjivim trditvam. V razpravo je vpletel druga raziskovanja, tako n. pr. filološko humoresko o predikativnem orodniku, ki ga je pisoča javnost rabila (in ga žal, še danes rabijo naši dnevnik) kot da je množinski dajavnik (XXI. 6), dalje poglavje o glasovih *l* in *n* ter dvoglasnikih *lj*, *nj*, pa zopet o besedi prijatelj i. dr. Škrabec je z vseh znanstvenih strani in z vseh drugih elavskih plati osvetlil to ortoepično vprašanje in tako prav ugladil pot Štrekljevi monografiji „O Levčevem pravopisu in njega kritikah.“

Tako je vedno z nova s historičnega in fonetičnega stališča presojal razne domače ortoepične razprave (v najbližjem času n. pr. *Breznikovo Izreka v poeziji in prozi*) in čeprav se je v marsičem ne le dvakrat, trikrat ponavljal, je vendarle vedno prinesel kaj novega, odkril kako neznano fonetično subtilnost in donášal redno nove utemeljevalne historične primere. Vse svoje glavno delovanje je kar najlepše orisal sam: „Jaz sem želel od svojih gimnazijskih let nadalje, in to je bil poglavitni cilj mojega jezikoslovnega prizadevanja vse do današnjega dne (recimo do

njegove smrti), da bi se naši knjižni slovenščini ustanovila edinstvena, čedna, pa ob enem čisto slovenska izreka, veljavna za šolo in javno občevanje olikanih stanov“. (Cv. XIX. 2 a).

Najdeš pa na „platnicah“ celo kopo ocen, ki so enako poučne in hranijo v sebi lastne doneske, tako n. pr. o Bogorodickega Sklonenije v ariojevropskih jazykah (XIX. 11); Korša, O ruskom pravopisanii (XIX. 12); Šachmatova, Russkoje i slovenskoje akacije (XX. 3 a); o Baudonin-de-Courtenayevih beneško-slovenskih obrazcih (XXII. 9), o Daljevem slovarju (XX.6), o Menceju, Praesens effectivum (XXIII. 7) itd. Zapisal je marsikako kratko razlago krajevnih imen, prim. *Trst* (XI. 9 in 12; XII. 3 b), *Horjulj* (XI. 9), *Radeče* (XV. 1 c in 3 c), o končnici starodalmatskega jezika *-ona* ki je v slovanščini prešla v *-in* (V. 6 c in *Aemona* VI. 7) i. dr.

Škrabec pa ni bil le genijalen lingvist, glasoslovec; v njem vidiš mojstra slovenske proze: pobožno vsebino „*Cvetja*“ je pisal v mnogem sam, tuje spise pa je prelinjal v lepo slovenščino. Bil je temeljit poznavavec latinščine in grščine. Z zanimanjem bereš njegovo razpravljanje „*Kaj je torej z alkoholom*“ in se čudiš njegovemu splošnemu znanju in poznanju literature, njegovi bistroumni „*Evlaliji*“ itd.

Slovenski jezikoslovci so častili v Škrabcu svojega vodnika, velikega mojstra in le s spoštovanjem so govorili o njem. Vžival pa je oče Stanislav tudi spoštovanje prvih slavistov: *Jagića, Baudouina de Courtenaya, Ljapunova, Korša, Leskiena, Gebauerja* in *Českiy* drugih. Njegovo delo bo ostalo podlaga pouku slovenščine v naših srednjih šolah (na njem je že zgrajena Breznikova slovnica), slovenski jezikoslovci pa bodo vedno hodili v zlato zakladnico „*platnic*“ iskat gradiva in razlag. V Škrabcu je slovenski rod zgubil enega svojih največjih mož, gotovo pa svojega najboljšega glasoslovca.

Ivan Albreht:

Cilka.

I.

Gradec je poln Slovencev. Skoro vse, kar je v tem nemškem mestu obsojeno v bedo in v trpljenje, nosi v sebi še živo slovensko kri. Tudi Cilka je še Slovenka. Velike rjave oči gledajo zaupno v svet, v pisano vrvenje mesta. Le tuptatam, kadar je slika prepestra, huškne plaha senca čez obraz in na čelo se usuje parček temnih kodrov. A doma, v Eggenbergu, med delavci in v tovarniškem dimu — tam se smeje Cilka kakor da zvenijo strune iz Devete dežele. Poigra se z otročaji, pomodruje s starikavo ženico, se obregne ob delavca, ki ji nalašč zastavlja pot; čisto razigrana je in taka kakor roža v umazani posodi. Iz tovarnen se vali dim; sirene kličejo — zdaj tu, zdaj tam — a Cilka opravlja svoje delo. Treba je nesti očetu kosilo, potem je treba iti na trg, če je slučajno denar pri hiši; za tem spet opraviti to in to, pomagati tu, pomagati tam. Mati rada godrnja in zdihuje, kadar opravi pisano vrsto svojih poslov in opravkov in poskoči za trenutek domov. Tedaj sta si s Cilko kmalu navzkriž! Vrsta malih kriči in hoče jesti, venomer jesti — a Cilka mora biti povsod. In vse je nad njo! Zdaj je ubit pisker, drugič prehitro zmanjka premoga, ker ona premalo štedi; zdaj manjka tega in potem onega — a vsega je kriva Cilka.

„Po svetu pojdem,“ poskuša včasih s protivnostjo.

„Svet pa po tebi,“ meni mati na kratko, pogleda jezno in hiti s svojim delom. Tu ni nič časa za take reči! Večerna ura se bliža, ko pride on, zbit in lačen in umazan ...

„Alo, Cilka, milo, brisačo, svežo srajco!“

In Cilka hiti in nosi, da že ne ve, kje in kaj in kako. Mati pa gleda temno in temneje in vidi na vse strani.

„Že zopet nisi zašila srajce. Ali te ni sram — že petnajst let imaš?! Saj vidiš, da jaz ne morem vsemu kaj —“

Cilka je rdeča in gleda v tla in misli na mesto. Tam je park, kjer si preganja gospoda dolgčas ... Veverice se igrajo po drevju, ptičke gostole in vsekrižem se širi cvetje in vonj. Voda žubori iz umetnih vrelcev in godba igra ... In gospodične

so tam, vesela dekleta v čipkah in svili. Bele, bele so tiste roke, bolj bele od svežega snega . . .

„Bogve, ali tiste roke tudi krpajo raztrgane srajce,“ pomisli Cilka z otožno radovednostjo. A medtem je že oče doma. Pogleda sem, pogleda tja — in roki mahedrata kakor dvoje težkih, sajastih kladiv. Kašlja, hrka in prha, vendar ga ima Cilka rada.

„Srajco pošijem kar zdajle,“ se mu hoče prikupiti — in že opravlja šivanka svoje delo. Oče pogleda, pokima in se nasmehne. Vse je črno na njem, le jezik pokaže nekaj rdeče barve, kadar odpre mož usta — in zobje so v teh teminah kakor beli, čeprav so v resnici rumenkasti in zelenkasti in razjedeni.

Cilki je smeh povšeči. Saj drugega ni hotela — samo to, samo malce dobre volje. Zato se smeji — tudi sama in hipoma odgovarja vsem s smehom. Med šivanjem poje in pogleduje toplo, zdaj očeta, zdaj tega ali onega izmed vrste mlajših bratcev in sestic. Srajca je gotova in Cilka je ponosna in ne misli več na park in ne na slabo voljo.

Oče preoblači srajco, a iz kota prileze petletni Tine, ki je vse popoldne kupal jezo. K očetu gre in se oklene njegovih nog.

„Tepen sem bil,“ izpove s kratko enostavnostjo.

„Kje,“ poizveduje oče v šali.

„Na cesti so me,“ pojasni mali in se drži na jok.

Oče namrši obrvi:

„Zakaj?“

Mali zajoče:

„Ker ne znam govoriti tako kakor ti —“

Med ihtenjem nadaljuje s pripovedovanjem in roti očeta, naj ga vendar nauči nekaj besedi.

„Nekaj že tako znam,“ doda uslužno in z nadihom sveže vstalega poguma.

Očetu je bridko. Kakor kup prsti se sesede na kuhinjski stol in strmi predse. Žilave pesti se krčijo, da je koža v hipu napeta kakor na bobnu. Toda iz vse jeze in iz vse boli se rodi samo malomarno izrečeno vprašanje:

„Kaj pa znaš?“

Tine obriše solze in se razkorači:

„Leck mi' am Buckel, windischer Hund!“

Oče zaškriplje z zobmi in molči. Oči gore kakor črni ognji — in za njimi plamte nevidni plameni srda in obupa. Malega dvigne v naročje in ga objame z obema rokama:

„Ali se bojiš, Tine?“

Otrok začuti varno zavetje in se uda razposajenosti. S prsti grebe po očetovi bradi, išče brke in pogleda z iskreno šegavostjo:

„Nič se ne bojim —“

Tako obstane vse skupaj. Klofute so pozabljene — le mati se jezi polglasno:

„Cilka bi ga lahko —“

Oče zamahne z roko.

Cilka se brani — bolj s pogledom kakor z besedo:

„Jaz — vse jaz —“

Oče zacepeta z nogami. Ne sliši rad očitanja in prerekanja. Po glavi šume stroji, brnijo in kljujejo, da odmeva in zvoni po ušesih kakor sodnji dan. Miru, miru — vse drugo bo že kako. Otrok odraste, dobi poguma, moči — se že ubrani. Zdaj pa miru, miru do rane ure jutranje! Noč je tako kratka! Še predno preide ščemenje po udih, se začne svitati . . .

Oče pojé, leže in že spi. Za njim pospi deca. Vsekrižem so nametane blazine, po tleh in pod mizo. Še celo omara s predali se mora pokoriti kot postelja! Tam leži Tine.

Cilka ga spravlja leč in mu šepetá uspavanko. Sama je trudna, da jo ščemi pod vekami in ne more več spremljati besede z mislijo.

Mali jo ogleduje. Košate obrvi, bleda lica, obledele ustnice, ki se premikajo in gibljejo; lahno, prav lahno šepetanje uhaja preko njih in počasi zamre.

Tine spi. V spanju se plaši, zastoče in iztegne roke na pomoč. To šele predrami Cilko, da se zave. Kakor omotena se opoteče k svojemu ležišču in zatisne oči. Soba in kuhinja sta polni težkega, zategnjenega sopenja. Cilka pa začuje v njem godbo. Oči ugledajo cvetje in svilo in tiste bele, prebele roke —

II.

Čas je kakor večnost, je brez solnca in brez svežega zelenja. Samo prah in dim in blato in zatohli prostori, polni smradu in nadloge. Cilka blede in zbledeva in se kruši. Pokašljeuje zjutraj, pokašljeuje čez dan in vso dolgo noč. Čisto prosojna je že koža in obleka se opleta na zmedlem telesu kakor na rogovili. Noge in roke so videti vedno daljše, a moči je venomer manj. Mati jo ogleduje s skrbjo in z bojaznijo. Ne reče ničesar, samo zdihuje in od časa do časa so solzne njene oči. Toda sila je večja in

večja in naposled je treba k zdravniku. Trda pot — pol življenja bi dala mati raje. Vsakega očitka ji je žal in vseh ostrih besedi.

„Boš morala bolj počivati —“

Boječe izreče svoj sklep in se plaho ozre po Cilki. A dekle je brezbrizno in udano. Nasmehne se medlo — kakor da opravlja nekaj zoprnega in prisiljenega — in gre dalje in molči. Tako negotov je korak, tako tipajoč in brez moči, da se materi tesne prsi . . .

V čakalnici stojita in čakata in štejeta trenutke. Dolga vrsta jih je, ki čakajo — in vsi so kakor en sam. Oči spominjajo na mrličee in le pokašljevanje izdaja še iskro življenja.

Ko prideta na vrsto, sta zmedeni obe; zdravnik izprašuje, preiskuje, pregleduje in napiše recept.

„Tole naj jemlje, tako in tako — pa mir, zrak, solnce in dobra hrana —“

Mati strmi in se krivi pod ukazi.

„Zrak naj bi premenilo dekle,“ meni zdravnik dobrodušno.

„Že, seve,“ misli mati — „toda kako — kam?“

Reči si ne upa; toda zdravnik bere vse neizgovorjene besede iz njenega molka.

„Saj imate mogoče kaj sorodstva — na kmetih kje, kaj?“

Materi vzkali nada:

„To že, to —“

„No, vidite! Tja naj gre dekle — nekaj časa vsaj! Sicer bo slaba: sušica — to se pravi: šmrt! — Zdaj za enkrat pa še ni nič hudega —“

Komaj izreče, že stopi k vratom in pozove naslednjega bolnika. Mati je prestrašena in v zmedenosti niti ne ve, kod naj bi šla iz sobe.

„Tod, tod,“ kaže zdravnik in odpira druge duri. — „Pa tako in kmalu! Če ne, so zdravila brez moči —“

Domov grede ugiblje mati na desno in na levo. Če bi tako — seve, ko pa se niso nikdar brigali za sorodstvo na kmetih. Pisala bi vendar — morda pojde kako.

Doma pa hajdi v posteljo, dekle! Zdaj ni nič več šale, ko trkajo taki obiskovalci na vrata! Vsa deca mora molčati — kakor kip mora biti vsak in vsi skupaj — mogoče da Cilka malo zadremlje. Mati pa hitro po zdravila in potem po opravkih. Naenkrat se zasuče čas, ko je treba večerje. In zraven še voda, milo, brisača, sveža srajca — oh, da ni Cilke . . .

„Sušica!“

Kakor rumen strah stoji pojem pred materjo in jo preganja iz kraja v kraj. Ona že kuha večerjo in čaka, a čas se suče danes tako leno in kazalec na uri čepi vedno na istem mestu.

„Morda je ura pokvarjena,“ pomisli mati in hiti k sosednji stranki vprašat po času.

„Toliko in toliko,“ pove ženska. Njen mož je železničar, zato je vajena določevati čas natanko do minute.

Mati se zahvali in je jezna sama nase. Vse je danes zoper njo — še čas se ji je postavil po robu! A slednjič vendarle pride on. Že od daleč ga čuje, ko gre šele v prvo nadstropje. Nestrpnost odpre vrata in čaka — bleda in drhteča sprejme moža.

„Pravi, da bo jetika —“

Oče obstane kakor kamen. Nič nima besede, nič prijaznega pogleda — samo z rameni skomizgne in pipo potegne iz ust.

„Pravi, da mora premeniti zrak —“

Oče stopi za korak naprej in odloži zaprašeni klobuk.

„Kako pa bomo?“

Komaj more beseda iz grla, tako je vse tesno in ozko nocoj! Med umivanjem premišljuje:

„Bi pač pisala tvojim ljudem. Saj ima brat kmetijo.“

„Seve, tega ne pomisli, da se leta in leta nismo brigali zanj,“ očita mati v mislih. Z besedo pa se odloči za možev predlog, čeprav je treba mnogo premagovanja.

„Ali bi se pa kar peljala tja,“ popravi mož prvotno misel.

Žene je strah. Kako jo pogledajo, ko pride tako bedna in ponižana pod rodni krov?! Pred leti je odhajala razigrana — iz same objestnosti je šla v pisani svet. Zdaj pa —

Šele to uro zapazi, da je za svoje štirideseto leto prestara in prevela. Kakor da more otipati barvo z roko, tako gladi proge sivih las.

„Pa pojdem,“ se odloči in prekriža roke na prsih.

Mož se ozre z dolgim pogledom vanjo. Izmed brnenja čuje njen glas kakor pesem in toplo molitev. Še sam bi molil spričo tega; kajti pred duri je stopilo — in že v kuhinji stoji ostudno in grozno:

„Sušica!“

Mraz ga spreleti po vsem životu, da se strese in zašklepeče z zobmi.

„Mislim, da bi bilo najbolje, če bi jo vzela precej s seboj.“

Mati ostrmi. Kakor grmada vstajajo zahteve pred njo in se dvigajo do nedosežnosti.

„A vi medtem,“ se hoče umakniti previdno in po ovinkih. Toda mož je nocoj kakor sveder — naravnost svoje hoče in venomer svoje.

„Saj popodil vaju gotovo ne bo,“ preseka zakrito nit materinih ugovarjajočih misli. — „Mi bomo pa že kako za ta kratki čas,“ doda kakor mimogrede.

Mati premišluje, privije luč in stopi v sobo. Previdno se bliža hčerini postelji. Dekle je že tako izsušeno, da ima v spanju oči napol odprte. Umazano škili beločnica in košček zenice izpod vek.

Mati se ne more premagati.

„Poglej,“ pozove moža — vse drugo zadušijo solze. Cilka pa se zgane in odpre oči:

„Žejna sem — sem se potila —“

Oče in mati strmita vanjo, da se dekle nasmehne od začudenja:

„Kaj pa je?“

Oče se okrene v stran, mati se hoče premagati s smehljajem:

„K nam pojdevi, da prideš na zrak, kajne?“

Cilka zgane razsušeni ustni:

„Ali je res tako hudo?“

Očeta presune kakor otrovana bodica.

„Nič ni hudo. Toda lepo je tam.“

„In počitnice tudi zaslužiš enkrat,“ pomaga mati, toda glas ji vzdrhteva in roka je kakor sprožena vzmet.

Cilka premišluje in nagne glavo na stran:

„Pa pojdem —“

Zdaj je za enkrat vse v redu. Cilka se preobleče in leže nazaj. Tudi oče in mati ležeta, a počitek noče biti kakor sicer. Venomer mučijo sanje, prikazni o smrti in groznične podobe. Kadarkoli zakašlja Cilka, pridržita oba sapa in čakata . . .

Dekle je mirno. V mislih gleda solnčno pokrajino, kjer se širijo polja in gorice. Ljudje so grčavi in žuljavi, vendar pojo in ukajo, ker so zdravi . . .

Z zanimanjem pregleduje roki, kjer proseva vsaka žilica skozi kožo.

„Tam bom jaz med njimi kakor gospodične v parku,“ se uda prešerni misli in se polagoma izgubi v omotičastem spanju . . .

III.

Pokrajina je kakor paradiž. Samo solnce, samo zdravje in dobra volja je v njej in v ljudeh, tako da začuti Cilka moč že ob prvem pogledu. Ko gresta z materjo po zložni strmini proti vasi, je ne prevzame niti trohica tiste utrujenosti, ki jo je občutila v mestu na ravni cesti. Skoro bi zapela, tako je vesela. V vsem telesu začuti maj, čisto novo moč življenja —

Mati je zamišljena.

„Kaj le neki poreko —“

Pred hišo obstaneta. Blagostanje kmetiškega razkošja jima uklene pogled. Nikjer ni tesnobe — vse je razsežno, prostorno in preprosto.

„Kje je stric,“ se ozira Cilka po materi in nestrpno prestopa semtertja. Rada bi že videla tega človeka, ki gospodari tukaj, tega kralja pisanih polj . . .

Poldnevna ura je in po cerkvah se oglašajo zvonovi. Iz hiše pozdravi vonj jedil, a izza ogla stopi gospodar. V krepkih moških letih je, zagorel in močan. Materi je nerodno. Par korakov stopi naprej, obstane, premišlja in gleda okrog sebe.

„Dober dan, Janez!“

Negotovost drhti v glasu in ga izpremeni tako, da bi ga niti Cilka ne spoznala, če ne bi vedela, da je pozdravila mati.

Gospodar obstoji, gleda in reče mirno:

„Bog daj! Kaj pa bi?“

Mati razume, da je lastni brat ne pozna več. Ustne zadrhte in skoro neslišno se izvije vprašanje:

„Ali me res ne poznaš — Gregorinove Mete?“

Gospodar ostrmi.

„Za hudiča —“ premišljuje — „ali je res mogoče?“ Stopi bliže, motri, ogleduje in naposled izjavi v začudenju:

„Ti?“

Meta mu pomoli roko v pozdrav. Nekam okorna je kretnja in pogled se sili k prijaznosti, a je zastrt s solzami. Malo besedi, malo pojasnil, malce bodic za privržek — potem odloči Gregorin:

„Če je tako — za enega je še vedno dovolj prostora pri nas.“

Meta si oddahne in Cilka tone v veselju. Za enega je še vedno prostora — ti srečni ljudje, ki niso obsojeni v ječo tesnobe!

Doma je pa tako čudno hudo, da so stlačeni kakor duše v vicah — in še ni prostora za človeka, ki mu je treba solnca in zraka ... Hiša, to se pravi: največja soba v hiši, kjer se shaja vsa družina čez dan in na večer, je prostorna in svetla. Strop sicer tišči k tlom, toda bela miza vabi iz prednjega kota kakor nališpana mati.

„Pa sedita,“ ponudi Gregorin prostore in naenkrat izteče beseda v svežem toku. Sorodna kri se pozdravlja, kakor da ni let ločitve med njo. Beseda je vzeta iz srca in gre do srca — in Meta si od časa do časa otare solzo, ki ji zapolzi po licu.

Cilka je vesela.

„Stric,“ nagovarja Gregorina pri vsaki primerni in nepri-
merni priliki — in je ponosna na to, da sme reči takemu človeku tako besedo —

Ko se mati poslavlja, ne čuti dekle nikake otožnosti.

„Pridna bodi,“ naroča Meta z drhtečim glasom, Cilka pa nagaja s smehom in draži materino skrb:

„Na kmetih ostanem! Tu ni saj, ne mila, ne raztrganih srajc —“

Mati ostrmi, se smeje in plaka obenem. Hčerine besede padajo v dušo kakor brušena rez — — —

(Dalje prihodnjič.)

Ivan Albreht:

Ljubavna pesem.

Težji od svinca se dvom mi zariva v možgane,
in kamor v trenutkih razpaljenih kane,
povsod je le tema in težka bolešt.
O, koliko v svetu širokih je cest,
a vendar mi noga vsak hip zastane —
In glej, to je moje boli povest ...

Tvoj dom pa je mir in luč je tvoj stan —
draga, preberi mi srečo raz žuljavo dlan!

Avgust Žigon:

Prispevek k petdesetletnici.

(Dalje.)

V.

Veliko noč je praznovalo, dné 12. IV. tistega leta 1868., dunajsko „Literarno društvo“ torej še povsem v miru. Gojili so do tedaj vse leto že med seboj in pa z Levstikom záse literarno kritiko, ocenjevali si medsebojno svoje proizvode, — posebej na Dunaju Stritar Jurčičeve spise, a tudi Levstikovo poezijo, ter Levstik iz Ljubljane pa Jurčičevega „Desetega brata“, Koseskega, in nastajajočo „Mladiko“. Javne hrupa pa do Velike noči l. 1868. niso doživeli.

Toda iz te medsebojne (povsem v smislu zaslovelega, l. 1858.) torej ravno 10 let poprej v našem slovstvu obveljavljenega Levstikovega gesla: „Bog živi kritiko!“ gojene) razpoloženi za rešetanje literarne naše imovine je vzrastlo že nekako m. februarja 1868. na Dunaju tisto znamenito „V. kritično pismo“ Stritarjevo, ki mu Janežič zanj po Jurčiču izporoča svojo zahvalo že dné 7. marca; pismo, ki je v njem zavzelo naše dunajsko „Literarno društvo“ odločno stališče zoper slavljenega Koseskega ter za zaničevanega, načeloma v pozabo pritiskanega Prešerna, s čimer je označilo to dunajsko društvo, „mala četa“, svoj literarni program: „Za Prešernom!“

In izšlo je v literarni javnosti naši to pismo — dné 1. aprila 1868., dan poprej pred drugim važnim dogodkom našega literarnega razvoja: pred 1. številko novega „Slovenskega Naroda“. *1. = 1. stev*

Taka je bila torej situacija — o Veliki noči, dné 12. aprila, leta 1868.

Zganilo se je bilo sicer odporno gibanje v stari, takrat vladajoči stranki Bleiweisovi že pred Veliko nočjo: že dné 9. aprila, — torej na sam Veliki četrtek; ta datum ima namreč znani Cigaletov ugovor zoper Stritarjevo „V. pismo“: dunajski ugovor zoper dunajsko literarno stališče in dunajski literarni program „Literarnega društva“. Toda o tem ugovoru ni „mala četa“ še nič vedela o Veliki noči, ker je izšel v Novicah šele 15. aprila, prvo sredo po praznikih.

maturni nalogi prvič slavil Prešerna & premalo Koseskega. Zato privoščil je nekaj vrtic. To bil gotovo temu povod - da mi prof. Maru v nalogi zapisal manj dober red. Zaradi se je čisto želelo, da se je na vsaj maturi edino v meno vtaknil pred nit. močnik, ter me jel prazati o Prešernu. Taki smo se ga v pre A mi vsa maturo pri nikomur segel v matematiko. morda je bil mojje slov. naloga. morda mi ni všečeval ljud: protiprešerinove

In takó torej lahko rečemo, da je bila Velika noč v „Literarnem društvu“ l. 1868. še povsem mirna, posvečena le notranjemu delu, posebej delu za „Mladiko“. Tudi za Jurčiča. Šele po 15. aprilu je vstalo nepričakovano gibanje navzven: polemika! Tudi za Jurčiča.

Že 18., ali najkasneje 19. aprila je poslal Stritar Novicam kos svojega prevoda iz „Mazepe“, kot odgovor tistemu, dné 15. aprila objavljenemu pozivu: „Naj poskusi Stritar posloveniti en sam tak odstavek!“ In 20. aprila je že priložil Stritar pismu, ki ga je pisal tega dné Jurčič z Dunaja v Ljubljano Levstiku, „še eno peščico verzov“, da jih je bilo vseh vkup, kakor sam pravi, 231: prvih sedem poglavij iz „Mazepe“, ki jim je dodal kesneje v Glasniku 1. VI. 1868., (odnosno že 16. V. 1868.) še osmo poglavje, še novih 50 verzov.

In že 21. aprila je prinesel „Slovenski Narod“ v Mariboru prvo, 23. pa potem še drugo polovico Levstikovega odgovora Cigaletu: znano njegovo satiro: „Objektivna kritika“.

Prav tiste dni, tik pred Levstikovo „Objektivno kritiko“ v neposredno poprejšnji 8. številki, pa je priletel v „Slovenskem Narodu“ še Jurčiču od neznane strani kol pod noge: ugovor zoper njegov (v 7. številki, 16. IV. objavljeni) članek „Literarno društvo“, ki je bil v njem vzel „J.(osip) J.(určič) Osat“ pod pero Trstenjakov, dné 4. aprila v 2. številki „Slovenskega Naroda“ podani „Nasvet, kako bi se slovstvena delavnost med slovenskimi pisatelji bolj pospeševala“; češ, — ako ustanovimo „literarno središče“: „literarno društvo in literarno glasilo“. A Jurčič je Trstenjaka 16. IV. zavrnil: „Klika bi se naredila“. In zoper ta Jurčičev članek je urednik Tomšič takoj v naslednji 8. številki (18. IV.) vsprejel v listek nepodpisani „Nasvet literarnega društva“ kot glas drugega zvona, ki pa zelo z visokega poje ter mlademu Jurčiču resnobno pridiguje: „Kdor skušenih rodoljubov resnobnim nasvetom odgovarja s posmehljivimi opombami, ta nima smejalcev za se, ampak proti sebi in prezira dostojnost.“

Ta listek je Stritar „Narodu“, odnosno njegovemu uredniku Tomšiču zelo zameril; odklonil je radi njega vsako sodelovanje pri listu. Ta zamera Stritarjeva pač priča, da za Jurčičevim ugovorom Trstenjakovemu „nasvetu“ tiči neko Stritarjevo soglašanje, — ki nam je sicer tu zelo umljivo. Ali ni Trstenjakov nasvet zastavljal poti dunajskemu, recimo Stritarjevemu „Literarnemu

društvu“, ki je imelo že tudi svoje literarno glasilo: Janežičev „Glasnik“ v Celovcu! Ali nima prav v tem dejstvu Jurčičev nastop zoper Trstenjaka svoje globlje, in Stritarjeva zamera svoje osebne korenine? Posebej, ko sta Jurčič in Stritar prav m. aprila 1868. že sklenila, „tekoj v oktobru nov literaren list ustanoviti“, — kakor je to razodel Jurčič Levstiku v pismu dné 20. IV.: dva dni za tistim anonimnim ugovorom v 8. številki „Naroda“, ki je Stritarja takó razsrdil, da je 13. V. pisal Levstiku: „V Narod ne mislim pisariti. To je čuden list — pustí, da si nekdo svoj rivec briše ob Jurčiča njemu pa ne dovoli, da bi kamen vzdignil!“

Odgovoril pa je Jurčič svojemu nepodpisanemu nasprotniku vendarle ter srečno zatrl s svojim odgovorom to polemiko in ž njo nevarnost, ki je obstoju in razvoju dunajskega „Literarnega društva“ hotela vstati od te strani, — dasi odgovoril šele nekako tri tedne kesneje: šele 5. maja v 15. številki „Naroda“, češ: „Še enkrat literarno društvo“, kjer izreka precej pikro ter nekako osebno prizadet vnovič isto svojo misel, da je „a priori zoper ustanovljenje splošnega literarnega društva“.¹

In takó sta Levstik in Jurčič dokončala svoje polemike torej poprej kakor pa Stritar svojo! Že 27. aprila, štiri dni torej kesneje kot je bil „Narod“ skončal njegovo „Objektivno kritiko“ zoper Cigaleta in drugove, je pisal Levstik Stritarju, ko mu je vračal njegov (iz Murnikovih rok prejeti) prevod „Mazepe“ spet na Dunaj: „Meni zdaj ne bode menda treba Mazepe kritikovati“, ter prepustil Stritarju, da opravi v svojem nameravanem, Novicam namenjenem odgovoru ta posel. In Jurčič je skončal svoj spor in obrambo „Literarnega društva“ že 5. maja; — le Stritarja je čakalo sedaj še poslednje delo! Pa je tudi ta skončal svojo zadevo že sredi m. maja, kakor priča datum pod njegovim „VI. kritičnim pismom“ v Glasniku 1868. na str. 230; datum: „V Vöslavu 16. majnika 1868.“

Medtem pa delo za „Mladiko“ ni zastalo, ampak hitelo redno in zdržema svojo pričeto pot.

¹ Da je pa bilo tiste dni res nekaj spora ali vsaj nesoglasja med urednikom Tomšičem in pa Jurčičem, dá nam slutiti kratko vprašanje (z dné 9. V. 1868., torej že štiri dni po Jurčičevi répliki) v 17. številki „Slov. Naroda“, kjer „Listnica vredništva“ dreza: „J.(osip) J.(určič). Os.(at): Kako si tolmačimo molčanje?“

* Za Murnika Stritar ni maral. Napravil
zoper njegova fonet. govorec o ženski goji - s to mislijo, da
murniku žena = slovaška, enega ljubljanskih velmož 7°
či = pomagala v karjeri naprej

1.

a) Pismu Levstikovemu z dné 24. aprila je Jurčič odgovoril prve dni maja, pred 8. V., v svojem nedatiranem listu, ki mu ž njim pošilja že pričetek svoje povesti „Sosedov sin“ za „Mladiko“, ne da bi slutil, kakó kasno mu bo sledil njen konec!

Dragi prijatelj! *Levstik*

Stritarja nisem že precej dolgo videl, ker je zunaj mesta. Zabičeval pak sem mu da naj ti brž ko more pošlje svoje pesmi in družih sestavkov.¹ Upam da Ti jih je in da je razen njegove povesti še kaj njegovega stavljeno.² — Pošiljam Ti tu prvo polovico svoje povesti, v drugej polovici³ morem⁴ še nekaj po Str. nasvetu dostaviti toraj pošljem v enih dneh. Na vrsto pride koj za IV. številko. Za Stritarjevo povestjo se bo tiskal namreč sestavek v verzih, katerega Ti je Str. menda že poslal, ali pa Ti ga bode kakor mu bom pisal v teh dneh.⁵ V jeziku popravi, prosim, toliko, da bo pisava moje in Str. povesti [v]po oblikah jezikovih enaka [.] in sicer Ti dajem popolno prosto roko, če spoznaš tu ali tam kako zмотo. Moja povest — kakor vse druge njene sestre — ni delana s tako pridnostjo, kakor si jo želim za stareja mirneja leta.

Sicer pa Te prosim da se tisk pospeši. Naročnike moram vedno pismeno tolažiti ker me tirjajo. || In skrbeti je tudi za denar pri studentih, da se ves zbere, predno se razkrope.

Ali si zvedel, kako Eger pole šteje. Koliko strani je v takej obliki ena pola? Ktera cena? Ali je mala osmerka ali šestnajsterka? Čez 10—12 ne sme obsegati knjiga. Nekaj dobička mora biti za naše Manihejce potolažiti.

Zdravstvuj!

Tvoj prijatelj

JJurčič.

¹ Stritar je poslal svoje pesmi Levstiku za „Mladiko“ šele s pismom 19. V. 1868.

² En kos (= eno pisno polo) nadaljevanja svoje povesti pošilja Stritar šele 8. maja, radi česar se Jurčiču opravičuje 9. V.; sklep je poslal Stritar v Ljubljano šele 13. V. 1868.

³ Pisna napaka v rokopisu, nam.: polovici.

⁴ Jurčič misli: moram.

⁵ Jurčič pa ne meni tu Stritarjeve „Bele rute“, ki piše o njej Levstik Jurčiču že 28. III., češ, „da se zdaj skoro ne more natisniti, jer je politična, torej nekoliko zastarela pa tudi ne bi služilo, zdaj mahati dr. Coste, ko je uže tako razbit, da sam svoje čápice okrog sebe pobira!“ Bržè da misli Jurčič tu „Oresta“, ki ga je Stritar Levstiku poslal za Mladiko šele s pismom 19. V. 1868.

Da je to pismo Jurčičevo pa res iz dni pred 8. maja, priča nam nastopni kratki list Stritarjev z dné 8. V., ki ž njim Levstiku pošilja kos nadaljevanja svoje povesti „Svetinova Metka“, kakor to Jurčič napoveduje v gorenjem svojem dopisu!

Ljubi moj! *Levstik*

Dolgo Ti nisem odgovoril na Tvoje pismo — pa Ti tudi zdaj ne bom. — Tu imaš zopet en kos tiste nesrečne povesti, ki sem jo začel pisati v svojo pogúbo, saj ne vém, če jo bom preživel. To je pa tako:

Že pred kacimi 10 leti sem bil začel pisati to povest za neko literarno društvo, in bil sem je spisal skoraj polovico.¹ Potém pa je ta reč ostala takó — Létos pa — toraj čez 10 lét — nisem imel enkrat nič pripravljenege, da bi bral v lit. društvu; ko berbam po svojih starih popirjih, najdem tisto nesrečno rujino. Berem je en kos; potém pa mi Jurčič ne dá mirú, da jo moram spisati — pisal sem in pisal, pa nikoli nisem bil pri p[er]ra|vi volji; zdaj ga pa celo vrag zmoti, da mu jo moram dati v Mladiko — meni se pa toliko ljubi pisati, kakor pesu česen jesti. Pri vsem tem pa sem si še spridel prav dober predmet za psihologičen roman, ki sem ga tu priteknil za epizodo; pa [b] saj bi ga takó ne bil nikoli končál.

Druge reči prihodnjič.

Zbogom

Tvoj

stari Stritar.

Vöslau N° 137 — 8/5 68

b) Takoj naslednjega dné za tem dopisom Levstiku odgovarja 9. V. Jurčiču Stritar, pač vsled tistega lista, ki ga Jurčič omenja Levstiku, češ, da mu ga bo „pisal v teh dneh“, in ki se nam ni ohranil; poroča mu, da je poslal v Ljubljano eno polo, rokopisa, konec povesti pa da pošlje „res kmalo“. Priča nam ta list Stritarjev posebej, kako je bil pravi urednik „Mladike“ res Jurčič, ki je drezal in drezal, da je vspela!

¹ Pred 10 leti (1858) je bil Stritar že drugo (ker 1858/59 tretje) leto visokošolec na Dunaju, ko je 24. VII. leta 1855. bil zapustil ljubljansko gimnazijo z odlično maturo. (Jahresb. Gymnasium Laibach 1855., str. 27; in 1856, str. 30). Porojen 6. III. 1836 v Podsmereki št. 2. (fara Lašče), je imel takrat nekako svojih 22 let.

Ljubi g. Jurčič.

Vém, da me nimate v dobrem spominu, ker sem Vam napravil s svojo nemarnostjo tako sitnost zastran mladike; pa bodi Vam vsaj to v potolažbo, da sem poslal včeraj Levstiku eno polo povesti, zadnjo mu pošljem res kmalo in tako tudi druge reči. Pišite mi kaj o téj reči.

Kar se tiče tiste tožbe, v katero ste prišli Vi, kakor Poncij v véro, je moja misel tá, da bi govorili naravnost, če boste vprašani, kakor je bilo; sicer pa ravnajte po svoji previdnosti. Da sem jaz tudi vmés prišel, to je res čudno. Ko bi bil poklican, govoril bi kakor vé. Ali ste mi povédali tisto reč, ali ne — tega se ne vé. Ali ste mi pa že povédali Vi, upam vsaj da mi niste „sub rosa“, (prosim, pomislite malo!) Zakaj to bi bilo meni prav hudo! —

Moje novo stanovanje mora biti prav poetično, ker naredil sem v dvéh dnéh nanj že 7 elegij se vé da nemških „in usum delfini“. predmeti so se vé da malo čudni — omara, ki je ní, — čevlji, ki niso snaženi, gosí, ki mi pojó jutranjo in večerno pesem — razni duhovi „ki vstajajo || iz temnih kotov — itd. pa prav ginljive so té „tristia ex ponto“. Naša žena je strašno huda, da sva izbrala tako stanovanje, in moje elegije so jo ginile do solz, ki jih je pa mislim bolj iz jéze točila. Pa dovolj tega!

Kaj pa počenjate Vi? V nedeljo sem mislil priti v mesto;¹ pa sem se zopet premislil — ali prav za prav „premišljen bil“. — Kdaj boste pa prišli Vi enkrat vèn? Zdaj je pač bolj prijetno, kakor je bilo zadnjič.

Če ne pridete, vsaj mi pišite, kolikor mi morete; jaz sem že ták egoist, da raje berem, ko pišem pisma.

Pozdravite vse poštene slovence — in ostanite samí zdravi in veseli!

Zbogom

Vaš stari

Stritar.

Vöslau 9./5 68.

¹ Bila je tista nedelja pred 9. V. kot dnevom tega pisma dné 3. V., a neposredno naslednja pa 10. V.; 9. V. je bila sobota. Katero nedeljo meni torej tu Stritar: ali bivšo 3. V., ali to 10. V.?

(Dalje prihodnjič.)

Miha Čop:

Srbska književnost v letu 1913.¹

Vsa srbska književnost zadnjih dveh let stoji z malimi izjemami pod vtiskom bojne vihre, ki je vzdignila Srbstvo in povedla zmagovito trobojko na obale sinjega Jadranskega in Egejskega morja. Z lovori ovenčani polki so se morali po porazu petstoletnega dušmanina tlačitelja obrniti proti zahrbtnim bratom in verolonnim zaveznikom in srbska kri je vnovič namakala makedonske poljane, a ne zaman — tudi Slivnico so osvetili junaki. In še tretjič so zaklicali bojni rogovi s slavo ovite srbske čete pod orožje, da obranijo sadove svojih krvavih zmag pred albanskimi tolovaji.

Razumljivo, da je v teh težkih časih srbski narod moral posvetiti vse svoje sile zgodovinskim dogodkom, in le čuditi se moramo, da se je mogla vzdržati književnost bratskega naroda celo v težkih izkušnjah na visoki stopinji njegove literature prvega decenija 20. veka.

Splošno moremo opazati, da se nahaja srbska književnost zadnjih štirih let v nekakem prehodnem stanju. Mlajši, izredno nadarjeni pisatelji, ki so pridobili srbski literaturi sloves evropske književnosti, so večidel utihnili in na njihovo mesto je stopila najnovejša literarna generacija, ki je pisala izpočetka z nekim svetim strahom, boječ se, da ne bi pokvarila sijajnega vtiska srbskega slovstva v začetku dvajsetega stoletja. Zato se mora reči, da je pokazala ta generacija več želja in teženj, nego moči in talenta. S tem pa seveda še ni rečeno, da najnovejši književni srbski proizvodi zaostajajo za prejšnjimi deli. Pri presoji današnjih srbskih pisateljev je treba pomisliti, da so se pojavili takoj po preteku prvega desetletja 20. veka, v katerem so se rodili najepohalnejši dosedanji srbski literarni proizvodi. Najnovejši pisatelji ne morejo vidno nadkriliti svojih neposrednih predhodnikov. Kljub temu pa ni

¹ Pri sestavi tega članka sem se poslužil sledečih virov: Slovanský Přehled, ročník XV., Bosanska vila, raznih člankov poznamejših srbskih listov ter originalnih del srbske književnosti 1913. Opomba pisca.

pretirano, če trdimo, da je to „novo“ v srbskem književnem življenju istotako dobro, kakor „prejšnje“, katero „novo“ v nekih ozirih celo prekaša.

Nova dela se odlikujejo predvsem po svojem izredno lepem stilu. V tem oziru stoje osobito pisatelji, ki se bavijo z zabavno književnostjo, na vrhuncu dovršenosti. Toliko ritma, melodije in godbe v posameznih stavkih in oddelkih iščemo zaman v prejšnjih srbskih delih. Današnji pisatelji razpolagajo s tako bogatim slovarjem v izražanju umetniško dovršenih misli, da se ti zdi, da je proza povsem izginila iz srbske pripovedne književnosti. Pripovedke gđc. Milice Jankovićeve, zbrane v zbirki „Ispovesti“, se morejo po svojem jasnem, živem in gibkem slogu primerjati edino le z najlepšimi potopisnimi pismi Dučića in najdovršenejšimi esejji Bogdana Popovića, dr. Jovana Skerlića in Slobodana Jovanovića. „Ispovesti“ so gotovo najboljša srbska originalna knjiga 1913. leta. Toliko ljubezni, nežnosti in toplega razumevanja za trpečega bližnjega najdemo v svetovni literaturi morda samo še v delih velikih ruskih apostolov in v svetopisemski bibliji.

Istotako globoko psihološko in s stilsko bravuro pisana je zbirka pripovedek gđc. Isidore Sekulićeve („Saputnici“). Izredno detajlna in globoko prodirna avtoanaliza je karakteristika te knjige, katero bi mogli nazvati delo psihološke erudicije z večjim upravičenjem, nego zbirko pripovedek.

V isto vrsto z „Ispovestmi“ in „Saputnici“ moramo staviti naravnost briljantno pripovedko Veljka Petrovića — „Mati i kći“. Tudi vsi drugi pripovedniki kažejo velik napredek v stilu. G. Nevesinjski je napisal celo vrsto humorističnih in satiričnih novel o Hercegovcih in Črnogorcih, ki so izšle v „Delu“ in „Srpskem Književnem Glasniku“. Dasi te črtice niso pisane v kdove kako elegantnem slogu, vendar zavzemajo častno mesto v srbski književnosti tega leta že vsled tega, ker so edine te vrste.

Tadija Kostić je izdal v zbirki „Jesenje Lišće“ vrsto svojih najnovejših pripovedek, v katerih z verno, brezobzirno resnico slika malomeščansko, patrijarhalično življenje srbskih mest.

Jako obsežna in raznolika je srbska literatura, ki je vznikla kot neposredna posledica balkanskih vojen. Zanimivo pri tem je, da so pisali o vojni pisatelji, ki so morda prvič v svojem življenju ravno sedaj napisali kako večjo črtico. — Vsi belgrajski dnevniki so bili polni navdušenih in lepih črtic o vojni. Cela vrsta novih, dosedaj popolnoma neznanih avtorjev je presenečala

javnost s članki, pripovedmi in črticami trajne vrednosti. Naj omenim na tem mestu samo trojico njih: Mita Dimitrijević, Darko Ribnikar, Radivoje Janković. Poleg tega so se udeleževali v tej književni smeri tudi starejši pisatelji, kakor Milutin Jovanović (častnik, ki se je aktivno udeležil balkanskih vojen) in Stojan Novaković, ki je napisal zgodovino srbskega naroda v 15. stoletju v veliki povesti „Kaludjer i Hajduk“. Na posledku moram omeniti še enega pisatelja, ki je pisal najdovršenejše črtice, posvečene največjemu srbskemu junaku, srbskemu seljaku, ki je nosil vso težo krvave, dolge vojne na svojih ramah. To je Milan Pribičević, čigar zbirka „Ratna pisma“ je izšla v „Srpskem Književnem Glasniku“ (XXX. 12 in XXXI. 1).

Predno preidemo k poeziji 1913. leta, moramo omeniti še eno delo, ki prekaša po svojem poetičnem, harmoničnem, rafiniranem in veličastnem tonu gotovo vse dosedanje srbske v prozi pisane književne proizvode. To je „Lazarevo Vaskrsenje“ Iva Vojnovića — drama v štirih aktih. Vojnović je s tem delom dobil kraljevo nagrado, ki je že dolgo čakala na lepo napisano dramo. Vsebina „Lazarevega Vaskrsenja“ je v glavnem sledeča: Mati srbskega četnika, ki je poginil v boju, junaško preboli izgubo mrtvega sina, da bi ohranila njegove otroke, svoje vnuke — nove osvetnike. Dramo so uprizorili prvič dne 28. maja 1913 v Narodnem Pozorištu v Belgradu.

Večja umetniška dela o pravkar preteklih vojnah se bodo najbrže pojavila šele v prihodnosti. Povesti in romani potrebujejo časa, treznega premisleka, vsestranskega vpogleda in globokega poznavanja stvari, predno ji morejo dati umetniško dovršeno obliko. Temu nasproti pa je pesem brzi, neposredni izraz dobljenih vtiskov. Zato se je rodila novejša srbska poezija po ogromni večini pod neposrednimi vtiski zadnjih krvavih dogodkov na Balkanu.

Zazdi se človeku, da so pohitele vse pesniške duše za junaki po bojnih poljih, da poiščejo njihove zmagovite trobojke med bojnim viharjem po kosovskih poljanah, albanskih pečinah in makedonskih hribih ter opevajo staro slavo in junaštvo srbskih vitezov. Car Lazar je vstal iz groba s svojimi vitezi ter se radoval osvečenega Kosovega polja in divil brezprimernemu junaštvu svojih potomcev. Oživeli so vsi stari kosovski junaki v novih imenih, kakor v Božu Jankoviću, Mihajlu Živkoviću, Borku Paštroviću, vojvodi Radomiru Putniku in drugih vojnih poglavarjih.

Po vsaki večji zmagi srbskih polkov so zapele gusle po vseh srbskih zemljah, ter opevale slavo in veličino Srbinovo. Mnogo mladih pesnikov se je borilo s puško v roki v prvih bojnih vrstah proti vragu. Čitamo nebroj pesmi, katerim se na prvi hip pozna, da so se porodile v pesnikovi duši pod neposrednim vtiskom grozot in veličanstva vojne. Naj omenim med mnogo drugimi pesniki-junaki le Vojislava Ilića mlaj., s čigar zbirko „Krvavi Cvetovi“, posvečeno osvetnikom Kosovega in Slivnice, se bom bavil bolj obširno pozneje.

„Našoj majci javi da idemo, Vrane!
 Nas će tući oganj, snegovi i kiše;
 Otadžbini svojoj u prolećne dane
 Doći ćemo s vencem pobede na glavi,
 Ili nikad više, ili nikad više;
 Vrane, našoj majci da idemo javi!“

Tako slovo je zapel Sima Pandurović, ko je z drugimi vojniki vred odhajal na bojno polje. On in Mirko Korolija sta napolnjevala vse leto belgrajske časopise s krasnimi vojnimi pesmimi. Vsi pesniki so peli skoro izključno le o veri v sijajno bodočnost svojega naroda, o zmagah srbske vojske in o velikanskem razmahu srbske duše. Aleksa Šantić je zadivil s svojo zbirko „Na starim ognjištima“ vso srbsko javnost. Mislim, da ne bo odveč, ako podam čitateljem par zgledov iz te krasne, s toplo ljubeznijo pisane zbirke:

B a l a d a.

„Kaži mi sine, što si se pokrio
 Zemljom i travom? ... Zar ti hladno nije?“ ...

„Ne, mati. Ovde tako toplo mi je,
 „Ko da uz toplo ognjište bih bio“ ...

„Preni se ... Podji svojoj rodnoj luci ...
 Kuća te čeka, moja slavo živa“ ...

„Ne mogu ... Tu se tako slatko sniva,
 Ko da na tvojoj zaspao sam ruci“ ...

„Kada ćeš iz te postelje olovne
 Ustati, da te, o milo dijete,
 zagrlji majka?“ ... „U moravske čete
 kada me, mati, moja truba zovne“ ...

„Mnogi se domu vrača iz najezda,
 A tebe nema . . . Šta ću tvojoj djeci :
 I ljubi reči?“ . . . „Otišo je, reci,
 Nebu, da za vas nabere zvijezda“ . . .

Норé . . . Sama žena s humke hodi, kleca,
 S vrh gore tinja krvav srp mjeseca . . .

Ali:

Pred Bitoljem.

Još jabuka sunca zaronila nije,
 Još nad vrhom plamti . . . Oni poljem srnu
 I, viši i jači od džinova svije',
 U Rijeku, eno, zagaziše Crnu . . .
 Trepte . . Mrznu . . Jaka tresu im se rebra . .
 A daleko, niz to polje vodoplavno,
 Sa rijeke zvoni pjesma ko od srebra:
 „Oj, Moravo, moje selo ravno!“

Novembarska studen probije i reže . . .
 Oni samo gaze i ne čuju više,
 Sa šančeva turskih, sve teže i teže
 Kako pljusak pada od olovne kiše . . .
 Posrću i tonu i visoko svrh ti'
 Gomila se vije vrana jato tavno . . .
 A ko jedna topla molitva još drhti:
 „Oj, Moravo, moje selo ravno!“

Krv ključa i šiba iz konja i ljudi . . .
 Hrpe, dalje gaze, preko mrtvih bara;
 Pred njima u sjaju večernjome rudi
 Stari Bitolj s gorom bijelih munara.
 I gle, mnogi borac suzu sreće roni —:
 Vidi, gdje se s nova vrača doba slavno . . .
 Ura! — kliče, pada . . . I s rijeke zvoni:
 „Oj, Moravo, moje selo ravno!“

Vse pesmi preveva gorka ljubezen do starih, zgodovinskih srbskih krajev, katere je iznova obsijalo solnce svobode. V duhu vidi pesnik, kako jezdi poginula stara srbska vojska po osvečenem Kosovem polju:

 Osvečeno krvlju sinu groblje davno — :
 S nova alaj-barjak vije se i zari!
 Pogledajte, eno, niz Kosovo ravno,
 Vaskrsnuli jezde oklopnici stari! . . .

S temi verzi zaključuje A. Šantić svojo pesem „Kosovka“.

Še celo Vladislav Petković, znani pesnik nirvane, temnih noči in mrtvih sanj, je zaslutil, da prihajajo po dobljenih zmagah boljši dnovi za njegov narod. Obžaluje, da je veroval vedno le v temno bodočnost in žalostno umiranje, ter se opravičuje:

Ja nisam slutio da će dani doći,
 Veliki in večni, baš u moje doba . . .

Predstavljamo si torej lahko, s kakim navdušenjem in vzhičenim srcem so pevali šele oni mladi pesniki, ki so že pred vojno verovali v lepoto, jasne dnove in srečno prihodnost. In vendar ni to navdušenje mladostno, nepremišljeno in visokofrazno opevanje velike borbe. Mladi umetniki so pokazali isto toliko modernih tendenc in teženj po pravem umetniškem delu, kakor novodobnega nacionalizma. Vse je globlje, pozitivnejše in umetniška preokupacija prevladuje v vseh modernih pesnitvah, veliko nacionalno delo je samo neposredni povod in inspiracija.

Preobširno bi bi bilo, da bi se bavil pobliže s celo vrsto imen, ki so se pojavila v tem letu na književnem polju. Omejiti se hočem torej le na najglavnejša.

Miloš P. Stefanović je opeval v zbirki epitafov „Neznani Junaci“ (izšla v „Štampi“) junake, ki so umirali na bojnih poljanah za čast in veličino svoje domovine. Dva, dosedaj neznana mlada pesnika, Milivoje Pavlović in Dragoslav Najdanović, sta izdala vsak svojo zbirko vojnih pesem („Pesme“ in „O pobednoj vojni“). Črnogorec Mićun Pavičević je napisal „Oslobodjenje“. Stefan Besević, Vladimir Stanimirović, Milorad Pavlović, Milan Čurčin in Milorad Petrović so se pojavili s posameznimi pesnitvami, ki so izšle v raznih listih.

Ogledati si hočemo obširneje že prej omenjeno zbirko vojnih pesem Vojislava I. Ilića ml. „Krvavi Cvetovi“, ki je izšla sicer šele l. 1914., a bi po pesnikovi nameri bila morala iziti že v decembru 1913. leta, tako, da jo smemo šteti med književne proizvode tega leta.

Zbogom, oče! Zbogom, mila mati!
 Ja vam više ne mogu ostati
 Jer Kralj zove u krvavi boj . . .
 Ne čekajte, nit' me više zov'te!
 Svršeno je . . . Zbogom! Blagoslov'te!
 I prežal'te mladi život moj!
 Ura, drugovi! U bojni red!
 Pod krvav barjak! Napred! Napred!

S temi stihii se je poslovil mladi pesnik od svojih dragih,

„da boj bije i da krvcu lije
 za krst časni i slobodu zlatnu,“

kakor pravi srbska narodna pesem. Videl je pesnik s svojimi očmi pretresujoče prizore na balkanskih bojiščih in neizbrisne spomine je ostavila v njegovi duši nesreča vojne. Videl je, kako padajo junaki pod smrtonosno točo jeklenih zrn in zamislil si je vso nesrečo in tugovanje njihovih ostalih.

Očajnička bitka . . . Krv . . . Oružja zveka . . .
 Pokličii . . . Plotuni . . . Urnebesna jeka . . .
 U topovskom ognju brda i planine
 Razrivene plamte. Nad hladne trupine
 Pobijenih konja, mrtvih vitezova,
 Dok, s krikom, doleću jata gavranova,
 I krvavo sunce dok zahodu beži,
 Tamo, na redutu, medj' hrpom mrtvaca,
 S obrazom na pušci, jedan junak leži,
 Pogodjen u srcu zrnem iz šrapnela,
 Leži bled, osmehnut, krvava odela.
 A vojničko pismo, još nepročitano,
 Jednim mu krajičkom viri iz šinjela . . .

Pesnik vzame mrtvecu pismo in čita:

„Milo moje dete,“ — piše sinu mati —
 „Piši nam, da l' borbe neprestance traju!
 „Ovamo se čuje, da će rat prestati
 „I da ćete opet doći rodnom kraju.

„Ja na tebe, tužna, mislim neprestano,
 „I Gospoda molim, i jutro i več,
 „Da se vratiš majci, materina hranó,
 „I da mi te pismo u zdravlju zateče.

 „Pa ostan' mi zdravo! Zbogom! . . . Tvoja mati.“

 „Za obed redovno teška srca sedam,
 „Jer ne vidim tebe . . . To tišti k'o rana.
 „Kadgod voz vojnički s prozora ugledam,
 „Ja pomislim: ti si . . . Pozdrav . . . Tvoja Ana.“
 Najzad, drugu stranu, sve do dna zahvata
 Rukopis detinjski, iz ogromnih slova:
 „Ljutim se na tebe, što ne dodješ, tata!
 „Pozdravlja te mnogo i voli — tvoj Jova“ . . .

A tamo daleko, na ograšju tavnóm,
 Dok pukovi kliču pod trobojkom slavnom,
 I krvavo sunce dok zahodu beži,
 Na redutu tvrdom, medj' hrpom mrtvacá,
 S obrazom na pušci, jedan junak leži,
 Pogodjen u srce zrnóm iz šrapnela,
 Leži bled, osmehnut, krvava odela,
 A vojničko pismo, još nepročitano,
 Jednim mu krajičkom viri iz šinjela . . .

Tako globoko tragičnega motiva zaman iščemo v sorodnih literaturah. Vse pesmi te zbirke so dolga vrsta opevanja srbskih junakov in globokega zaničevanja zavratnega bolgarskega napada. V živih barvah nam slika pesnik zlobo bratomorne vojne in gnusno izdajstvo Bolgarov nad Srbi. Naj navedem samo en zgled: Ranjen srbski vojník se vrača izpod Jedrena v Srbijo in naleti na starko, ki ga izprašuje:

Što te konjic, sinko, s bojišta na vraća
 No se ranjen vučesh po putu ovaku?
 — Konja su mi, majko, oduzela „braća“,
 A meni u ruke utrapila štaku!

Kamo ti zahvalnost za herojska dela?
 Kam' ti lovor, sine? Da ti nije sveo?
 — Kajin mi ga, majko, ukrao sa čela,
 Pa je sebi venac oko glave spleo!

O, nesrečno dete, čim ćeš se pokriti?
 Tvom umornom telu otpočinka treba.
 Šinjel će mi, majko, pokrivačem biti.
 A postelja topla — ispod vedra neba!

„Kako ti je ime?“ — On ne odgovara,
 Već misli na svoju daleku Srbiju.

— — — — —
 — — — — —

A vojniki, lagano, uze štap i podje.
 I obori glavu, da zakrije suze . . .

Zbirka „Krvavi Cvetovi“ je tako lepa, da je težko izbrati najlepšo pesem. Upam, da si bodo mogli čitatelji iz navedenega ustvariti vsaj površno sliko o njej.

Naposled mi je omeniti še v narodnem junaškem slogu pisane zbirke vojnih pesmi, kakor „Propast Bugarske Vojske“, „Arnaucki napad na Prizren i Djakovicu“ ter „Krvavi pad Skadra“ Mirka Stefanovića in „Nove junaške pesme“ Nikca od Rovina, ki so v mnogo tisoč izvodih preplavile vso Srbijo.

Brez vpliva vojne je ostalo le malo število pesnikov, n. pr. Danica Marković, Veljko Petrović, Boža Vesić in Milan Luković, čigar proizvodi so izšli v „Savremeniku“ in „Srpskom Knjiž. Glasniku“.

Srbska literatura 1913. leta je brez romana.

Kar se tiče prevodne književnosti naj omenim Dostojevskega „Sločin i kaznja“, Turgenjeva „Proletnje Vode“, „Prva ljubav“, dalje „Faust“ in nekaj del Tolstega, Čehova, Potapenka in Andrejeva.

„Bosanska Vila“ in „Narod“ sta prinašala nekaj književnih kritik izpod peres mlajših pisateljev.

Pokojni dr. Jovan Skerlić je izdal šesto knjigo „Pisci i knjige“.

Milan Grol in Milan Predić sta se udeleževala na polju gledališke književnosti.

Kakor vse ostalo življenje, se nahaja tudi novejša književnost v Srbiji v znaku novega nacionizma.¹

¹ Članek je bil postavljen l. 1914., pa zaradi cenzure takrat ni izšel.

Milan Pugelj:

Vila.

Vladni uradnik Lev Petrič se je udeležil komisije na Škrjančem, kjer so tudi mnogo in težko pili, in se pelje zdaj domov. Sedi do vratu v kočiji, zadovoljno pomežikuje in grize smotko. V ploščati obraz je rdeč, klobuk ima bolj na tilniku kakor na glavi, levo nogo je prekrižal z desno in s stopalom bije takt pesmi, ki mu zveni po glavi. Včasih vzdahne, vzame smotko iz ust in zakašlja.

Kočija drči po beli zaviti cesti. Na desno je gozd, na levo gozd in povsod samo prelepo zeleno bukovje. Solnce zahaja. Soj zatona barva travo, debela, mah, jarek in cesto, da je vse kakor polito s kristalno vodo raztopljenih rdečih rož. Tiho je, hladno, prijetno.

Cesta se vzpenja v klanec, konj preneha teči, počasi prestopa, maha z glavo in vleče. Petrič gleda med debela in naenkrat vidi rožnato tančico, vidi prelepo dekle, ki ga vabi z rožnato roko in z drobnimi prsti. Vila je, si misli, gozdna vila. Dvigne se, nagne naprej, pogleda kočijaža in zapazi, da dremlje. Upre oči med debela in vidi, da vila še vedno vabi. Vstane, položi nogo na železo ob kočiji, drži se na desni in levi in stopi previdno in srečno na cesto.

Kočija se enakomerno počasno oddaljuje, gospod Petrič gleda nekaj časa za njo, nato preskoči jarek in gre proti deblu, kjer vidi rožnato tančico in belo roko. Smehlja se, izredno je zadovoljen in govori: Ne boj se, še nobeni nisem storil žalega. Ljubil sem vedno vse, posebno brez izjeme tiste, ki so lepe. Ti spadaš med krasotice, to spoznam oddaleč, zato počakaj.

Petrič gazi med praprotjo, razmika vejice mladega bukovja, zdrzne včasih po spolzki korenini, toda ujame se pravočasno za deblo in krepko nadaljuje svojo pot. Še dvajset ali petindvajset korakov je do nje, do vile, in zdajci zagleda na mahu njeno belo stopalo.

Kot dijak je bil Petrič pesnik. Opeval je nekaj svojih sošolk in pri teh je slavil posebno noge, ne da bi jih kdaj videl drugače kakor v čevljih in nogavicah. Njegova pesniška ljubezen je ostala

nesrečna, njegovo poetično hrepenenje neizpolnjeno. Toda danes se je stvar zasukala. Petrič stoji in gleda tisto nogo, o kateri je sanjal kot mladenič v vezani besedi.

— Ne gani se, kliče, ostani tako še trenutje!

Gleda, gleda in ves je navdušen. Kakšna lepota, kakšna slast! Prsti so pravilni in vitki, izdolbina elegantna, peta kakor žogica in gleženj kakor popek rdeče rože! In od njega dalje se nese linija, tista silna linija lepih ženskih meč, pred katero je trepetalo že toliko junakov. Tudi Petrič trepeta in jo gleda kakor božanstvo.

Zdaj se premakne, stopi dalje med praprot, toda tudi rdeča tančica se zgane kakor v dihu gozdnega vetra in zaplava dalje pod zelenim bukovjem. Gresta oba in Petrič spotoma govori:

— O vila! Vse življenje hodim za vsem, kar je lepo, in še nikoli nisem prišel do cilja. Prosim te, bodi ti izjema. Ustavi se in me počakaj!

Zdaj se zasmeje vila s svojim srebrnim smehom, da prijetno odmeva po gozdu.

— Da hodiš vse življenje za tem, kar je lepo, in da še nikoli nisi prišel do cilja, to je res. Priznati mi pa moraš, da si se zadovoljil z vsem, kar ti je prišlo samo od sebe pod roke in najsi je bilo tudi popolnoma oddaljeno od lepote. Sanjal si o lepih ženskah, a imel si grde.

— Ne izprašuj mi vesti, prosi Petrič. Prelepa si, da bi se mogel pričo tebe baviti s svojo minulostjo. Povej mi samo, kam greva.

— Haha, se smeje vila, to je popolnoma vseeno. Naši konci so določeni vnaprej, to pa, kako in kod priti do njih, naj ne dela nikomur skrbi. Tedaj hodiva!

Gresta in gresta, solnce zahaja in zaide. Izmed debel, iz tal in iz vejevja prihajajo mrakovi, redki in tihi so ali gosté se bolj in bolj. Tančica vile, ki je bila prej rožnata, je zdaj popolnoma bela kakor rahla tanka meglica.

Petriču je vroče, ker stopi enkrat globoko in enkrat plitvo, ker zdrsne tukaj in tam in se lovi z rokami za debela. Toda po glavi mu roji odločna misel in polglasno si govori: Eneržijo, eneržijo! V življenju zato ne dosežeš tega, kar hočeš, ker popuščaš. Popuščaš na vseh koncih in krajih in mesto srebra ti padajo v žep črni železni denarji. Naprej!

In Petrič prestopa ter se ne briga za pot, ki se mu nabira po prostrani pleši in se spušča na čelo in lica. Mrakovi so se

že zelo zgostili, debela so se strnila in razločevati jih je mogoče le še iz najbližje bližine. Tančica spredaj postaja negotova, izgubi se, se spet prikaže, ali je še sploh tam, ali je ni več.

— Ali greš še pred mano, vila? vpraša zasopljeno Petrič.

— Še, še, se glasi odgovor. Hodim vendar že vse življenje pred tabo, kako da me ne poznaš?

— Kako te nebi, se domisli Petrič, poznam te. Ali nisi bila ti tista Anica, ki je hodila z mano v gimnazijo?

— Seveda, tista sem, pravi vila.

— In kdo je bila Lucija, moje gospodinje hči?

— Haha, kdo drugi nego jaz.

— Ali imaš ti pod levim ušesom črno piko, vpraša Petrič zasopljeno in iznenadeno.

— Imam jo, podolgovato, z rdečo dlačico!

— Potem, Bog pomagaj, si ti Helena, moja najprva in najmilejša!

— Helena sem, Helena, se smeje vila nekje pred njim.

Zdaj poizkusi Petrič teči. Z desno nogo hlastne naprej, isto stori z levo, toda že pri drugem koraku zadene ob trdo deblo in primoran je obstati. Zbere vse svoje misli in se odloči za te-le besede:

— Povedal sem ti že, o vila, da hodim že vse življenje za lepoto, a še do danes nisem prišel do cilja. Prosim te, bodi ti izjema. Ustavi se in me počakaj.

— Čakam te, ne boj se, zvončklja nekje pred njim odgovor.

Petrič prodira skozi temo in bukovje, kakor more. Tiplje z rokami in nogami, objema mrzla in rosna debela in pride tako nekam, kjer ni več vej ne drevja.

Zdajci posveti mesec. Nebo je temnomodro in čudovito, zvezde nenavadno velike in rumene, mesec nekoliko predolg in na spodnjem koncu precepljen.

Pred Petričem se odpira gozdni vrtiček, porasel z mehkim, žametastim mahom in okrašen tu in tam s košatim listom zelene praproti. Naokoli raste gosto leščevje, za leščevjem se vrsti bukeve za bukvijo.

Na sredi stoji vila, slonokoščena in blede kakor mesečina, ki jo obliva, toda prečudno krasna in vabna. Preko desne rame ji visi po životu tančica tako, da sta leva stran prsi in desna noga goli. Njeni lasje so črni kakor gozd, ki molči okoli in okoli, njene oči so kakor vijolice, ki gledajo pazno izpod črnega grma, a njene ustne so kakor rdeče rože, ki so polne medu.

Petrič razprostre roke, zine, ker hoče izraziti svoje navdušenje, toda vila prične plesati. Tančica, ki je zdaj bledezelena, plava okoli nje kakor čarobna meglica, a oblike mladega in kipečega telesa se prelivajo v čudovitih harmonijah.

Petrič povesi roke, zapre usta in gleda. Potem sede na štor in se razjoče kakor otrok.

Vila neha plesati, stopi k njemu in ga vpraša milo in prijazno:

— Zakaj jočeš?

— Od sreče, pravi Petrič in ves se trese. Vzame robec, obriše oči in nadaljuje z bridkim glasom: Povej mi, kaj naj storim, da bom vedno tako srečen.

— Pozabi za vedno na vse in misli samo na tisto, kar te stori srečnega, kakor delaš ta trenotek, mu odvrne vila.

— Tvoj sem, vzklikne slovesno Petrič in razprostre roke.

Vila spusti tančico med praprot in mu sede na kolena. Mesec se razcepi na deset do dvanajst kosov in izgine, zvezde se zasučejo in ugasnejo, nič več ni temnomodrega neba, ne leščevja, ne bukovja. Toda Lev Petrič je še vedno in v njegovem noročju vroče in večnomlado vilino telo.

* * *

Počasi, oprezno, preudarno se bliža stara dekla sobi svojega gospodarja. Obstane in posluša. Prime za kljuko, jo pritiska previdno, varno in pači v strahu obraz. Odpre in iztegne vrat polahko, tiho, boječa se, da bi tudi v njem kaj ne zaškripalo.

Gospod spi. Na zglavju se sveti prostrana rdeča pleša, čelo krase poteze pravičnega, košate obrvi se ne ganejo, nosnice so odprte na stežaj, a debele ustnice trdno stisnjene.

Vrata se zapro. Za njimi se prevrne stol, zakotali se in izdatno zaropota. — Začuje se pridušeni šepet stare dekle: Jezus Kristus nazarenski!

Petrič se zgane. Najprej se pomaknejo obrvi za spoznanje nazaj; ustni se skremžita, lice se zategne pod oči, ki se prično odpirati.

On vidi steklenice, kozarce, luže, mize s tremi, štirimi, petimi zaporednimi ploskvami, a v trenotku vse skupaj izgine. Nato vidi pijanega kočijaža, ki drži konja za prednje noge in pleše ž njim po cesti. Naenkrat zagleda vse, kočijaža, konja, kočijo in sebe. Na glavnem trgu je to, držijo se za roke in plešejo kolo.

A naenkrat spet vse izgine. Vmes poseže odločna roka, ki prime kljuko in odpre vrata. Petrič gleda, gleda.

Njegova žena, visoka, suha in resna, z zlatim nanosnikom, z najmanjšim dečkom na roki gre v copatah naravnost proti postelji.

Petrič gleda, gleda.

Ustni se razlezeta, jezik se zgane in z njega se zmakne troje tihih besed, ki kažejo strah, razočaranje in obenem hladno istino:

— Ti nisi vila!

Žena gre nezamudna in nezadržna proti postelji, nagne sunkoma glavo naprej, da se zaguga zlati nanosnik, in vpraša popolnoma realistično.

— Kaj?

Zdaj je Petrič zbujen. Zazdeha, dvigne roke izpod odeje in se pretegne.

— Nič, pravi in v zadregi je. Toda svojih ravnokar izrečenih besed ne ponovi.

Pavel Golia:

Domotožje.

Ledene rože
na oknu cveto,
sirene vetra
pod oknom pojo.
A v sobi je tiho, le ura: tik-tak.
In v duši je hladno, pri srcu težko.
O pridi, o pridi, pobožaj me, mrak,
pobožaj me, mrak, s čudodelno rokó,
da videl bom rože rdeče in bele,
da slišal bom pesmi domače, vesele,
tako se mi toži po njih!
I mrak je hladen, i mrak je tih.
Ledene rože
na oknu cveto,
sirene vetra
pod oknom pojo.

LISTEK.

„Tugomer“ v Slovenskem narodnem gledališču. — „Slovenci imamo dramo, tragedijo, zgodovinsko tragedijo! Z letom 1876. se začne nova doba v slovenskem slovstvu.“ — S temi velikimi besedami je pozdravil Stritar v „Dunajskem Zvonu“ Jurčičevega Tugomerja, ko je izšel za Veliko noč tistega leta. Seveda je hvala nekoliko pretirana, sliši se patetično in se v njej izražajo prijateljska čutila in vzhičenost prvega trenutka, kar priznava takoj nato sam Stritar: „Morebiti, da nas moti nekoliko nenadno veselje, da nam osupnenje kali oko, ali zdi se nam, da je Tugomer drama povsem dodelana in dovršena, misel, dejanje, besede, vse izborno, isteklosem! Nič kritike, nič pretresovanja in pojasnjevanja, vse je jasno, vse razvidno.“ — To res ni kritika, to je himna prijateljevemu delu in skoro si človek ne more predstaviti Stritarja, znanega kot hladnega esteta, formalista, včasih celo suhega teoretika v tej navdušeni, mladostno idealni pozi, ko slavi in postavlja nad kritiko prvo dramsko delo tedaj 32letnega Jurčiča. Mogoče mu je to hvalo narekovalo tudi dejstvo, da je Fr. Levstik, katerega je Stritar visoko cenil, pomagal Jurčiču z nasveti in dejanji, zlasti kar se pesniške oblike in jezika tiče, pri izvršitvi Tugomerja, in Stritar je njemu na ljubo marsikaj prezrl, kar opazi vsaj malo pozorno kritično oko. Skeptičnemu čitatelju se zdi Stritarjeva hvala malone ironična, prijateljsko odkrita gotovo ni, kar so opazili že tedaj misleči čitatelji. — A uspeh Tugomerjev ob njegovem postanku je bil velik, „durchschlagend“, kakor pravi neki anonimni kritik v istem „Dun. Zvonu.“ Njemu je tragedija „na nekaterih mestih starinskolepa, klasična,“ in pristavlja: „Ker se dejanje vrši brž po devetem stoletju, laglje se odpusti kje kaka starica, čitateljem manj znana, vendar se je nekd predaleč šlo, kar se tega tiče.“ Mislim, da ni treba povdarjati, da te „starice“, to so starinski izrazi, vzeti iz stare slovenščine, gredo na rovaš Levstika, ki je bil temeljit naš jezikoslovec in je poznal naše besedišče kakor malokdo. In isti anonimus pristavlja: „To delo je zares narodno, prav tako osnovano, kakor jaz o Nemcih mislim. Reklo se bode, da je Tendenzstück. Ako bi v Rusiji izšla taka knjiga, imela bi nekaj zgodovinske pomenljivosti.“ — Vidi se, da so bili tedaj kritiki v splošnem zelo prijazni in niso skoparili s hvalo.

„Tugomer“ je prišel po 43. letih na oder ljubljanskega Narodnega gledališča in ironija usode je hotela, da smo z njim odprli oz. zaprli nemški „Jubiläumstheater“ ter ga posvetili slovenski Taliji. Res je, da tragedija ni tako klasična in popolna, visoka v umetnosti, kakor so jo videli Jurčičevi prijatelji, vendar pa je dramsko delo, ki po tolikih letih ni izgubilo svoje umetniške vrednosti, in je na najboljši poti, da postane naša reprezentacijska igra, ki bo stalno na repertoarju in se igrala ob vseh slavnostnih priložnostih. Seveda jo bo treba uprizoriti temu primerno in ne s tako skromnimi sredstvi in v naglici, kakor se je zgodilo ob premieri 6. febr. 1919. — Da je bil Jurčič pripovednik, se pozna tudi na Tugomerju, ki je na prvi pogled dobro dialogiziran roman. Napetega dramskega dejanja sploh ni, ničesar ni, kar bi v gledalcu

vzbujalo radovednost in pričakovanje. Junak Tugomer pusti gledalca primeroma hladnega; preveč deklamira o nemškem poštenju, in ko izvabi s svojo lahkovernostjo osemindvajset slovenskih velmož in vojvod v smrt, je s simpatijami pri kraju in njegov konec ne vzbuja nikakega usmiljenja. Tragedija ni enotna v svoji zgradbi. V prvih dveh dejanjih je Gripo, ki plete in zavija dramsko nit, sploh je Tugomer v glavnem pasivna oseba: On to stori, kar hočejo Nemci. Njegova lahkovernost bi bila navsezadnje razumljiva, a da drugih 29 veljakov gre kar na slepo pod nemški meč, to je Jurčič hudo površno utemeljil. Seveda kadar se to zgodi, je tragedija gotova. V značajih ni potrebne plastike in nadrobne karakteristike. Vsi so orisani na splošno in počez, samo kot tipi, a ne individualnosti. Najboljše je očrtana stara Vrza, strastna Slovenka in blodna poganka, ki se zdi nazadnje kot duh iz onega sveta, kadar bruha kletve na verolomne Nemce.

Lastnosti, ki jih daje Jurčič starim Slovenom, so tipične in pristne: Lahkovernost, razdor, nesloga, hujskanje. Poglejte in poslušajte Spitigneva! Koliko takih lefa še zmeraj med nami!

Upriporil in igral je Tugomerja Hinko Nučič s temperamentom in odlikami, ki so njemu lastne. Hotel bi videti na njem še več slovenske izrazitosti, tudi v maski. Vrzo je ustvarila g. Zofija Borštnik-Zvonarjeva plastično in resnično. — Sicer bo treba ob ugodnejših okolinostih Tugomerja docela iznova uprizoriti, vloge drugače porazdeliti, bolje naštudirati in stare Slovence primerno obleči.

F. Golar.

Igor Sjeverjanin in še kaj. Šestnajstega in sedemnajstega leta je bil najbolj v modi Igor Sjeverjanin. Skoro vsakdo ga je poznal, kar je v Rusiji tudi pri mnogo večjih poetih zelo redka stvar. Velik del svoje popularnosti ima zahvaliti svojim „poezokonzertom“, ki jih je prirejal po vseh velikih mestih Rusije.

Kaj pa je to „poezokonzert“? To je večer, kjer pesnik čita občinstvu svoje pesmi. Igor Sjeverjanin navadno ne čita, temveč poje. Melodij nima mnogo, dve ali tri. Nanje prepoje ves „poezokonzert“, trajajoč navadno od 2¹/₂ — 3 ure. Pogosto se melodija izpremeni le v toliko, v kolikor je ritem ene pesmi različen od ritma druge. Samo nekatere poeze — tako on sam nazivlja svoje pesmi — deklamira brez petja. Od teh je najbolj znana pesem „Neron.“ Verzi o tem „mučitelju-mučniku“, „pesniku-ubijalcu“ se seveda ne morejo prilagoditi sentimentalni in igravi melodiji sjeverjaninske lirike. Polne dvorane so zanesljivo dokaz vsaj za to, da „poezokonzerti“ Igorja Sjeverjanina niso — dolgočasni.

Igor Sjeverjanin je lirik-futurist. On ni globok. Zato je originalen in prijeten. O sebi je visokega mnenja:

Jaz, genij Igor Sjeverjanin,
od svojih sem pobeđ pian,
jaz povsemestno oekranen,¹
jaz povsesrčno sem priznan.

V „poezi o Karamzinu“ pride do zaključka, da je on prav tako zgodovinar v poeziji, kot je bil Karamzin poet v zgodovini. Za časa vojne je na

¹ „Oekranen“ je ruski futuristovski izraz. Ekрана pravijo Rusi projekcijski steni v kinematografu.

pisal več patrijotičnih pesmi. Že štirinajstega leta je recitiral v Petrogradu „Stihe v vlažni dan“, kjer med drugim pravi:

Mi bomo zmagali! Ne jaz osebno,
ki velik v pesmih sem, a v bitvah mal.
Toda če enkrat bo zares potrebno,
šampanjca dajte, konja in kindžal.

Pravijo, da so ga pozneje večkrat vpraševali, kedaj bo vendar že enkrat — zares potrebno, da sede i on na konja ter vzame kindžal. Kaj je odgovoril poet tem hudomušnežem, ni znano, toda v enem verzu je natanko opredelil svoje mnenje tudi o tem predmetu:

Но, если ты, въ чьихъ мысляхъ узость,
Мнѣ скажешь: „трусъ“, — услышишь ты:
— Да здравствуетъ святая трусость
во имя жизни и мечты.¹

¹ Prorok Igor Sjeverjanin ni bil. Verujoč v zmago ruskega orožja je pel o prekrasnem dnevu: pomlad, solnce, tolpe naroda, smehljaji deklice — ljubezen in slava; armada je končala pohod. Pod muziko kavalerijskih polkov se zdé tuja lica — znana žarkom od veselja razširjenih zenic. Srebrnozlate sablje in ostroge žvenkljajo radostno, na belih konjih se vračajo gusarji, deklice jim poklanjajo šopke. Kako prijetno je „poveselevši“ duši v ta pomladni, cvetni, paradni dan! Dvomov včerajšnjega dné ni več. Pozdrav pobedi, ljudem in maju! Pozdrav mlademu cvetju in mlademu čuvstvu! Jaz mrtvih ne prebujam, ampak živih sem vesel.

Toda ta dan ni napočil nikoli. V Brestu je bil zaključen sramotni mir, socijalna revolucija pa je začela pripravljati novo vojno. Germanija, o kateri je Igor Sjeverjanin pel:

Germanija, ne spozabi se,
trepetaj pred mojo liro,

je položila svojo železno roko na Rusijo, Igor Sjeverjanin pa je umolknil. Po časopisu se je raznesla vest, da je odpotoval v Ameriko, govorilo se je pa tudi, da je v Rusiji ter da se skriva pred boljševiski. ki bi ga neki preganjali, ker je „pronocirano ouržuazen poet.“

Njegove knjige so vse razprodane, tudi pri antikvarjih jih nikjer ne dobiš. Ljubitelji ga seveda niso pozabili. V družbi študentov in kurzistik najdeš vedno nekoga, ki ga zna popolnoma imitirati. Takega imitatorja ljubitelji pesnika zelo čislajo. Na prošnjo, naj recitira, zavzame pravo „sjeverjaninsko“ pozo ter zapoje s pravim „sjeverjaninskim“ sonornim in prijetnim glasom — — —

Kraj morjá je to bilo, kjer ažurna je pena,
kjer ne srečaš nikoli gosposkih ekvipaž,
kraljica je igrala — v stolpu grada — Šopena
in pri igri Šopena jo poljubil je paž.

¹ Toda, ée mi praviš ti, v katerega mislih je ozkost: „bojazljivec“ — ti odgovorjam:

— Živela sveta bojazljivost v imenu življenja in sanj (mečtanja?)!

Vse je bilo zelo prosto, vse je bilo zelo milo,
poprosila je dama: Razreži granat!
In dala je pol in izmučila paža
in poljubila je paža, vse v motivih sonat.

Potem se udajala je, in brez kraja
ljubila, ljubila, zaspala gospá.
To bilo je tamkaj, kjer paža naslaja
sonata in pena in val kraj morjá.

Igor Sjeverjanin je izdal pet knjig svojih poezij. Prva knjiga, ki je brezsporno najboljša, se imenuje "Громокви́пация́ кубо́къ" (Gromokipeča kupica). Izšla je 1913. leta v založništvu Grifa v Moskvi. 1915. leta je bila razprodana že sedma izdaja te knjige (ena izdaja približno 1000 eksemplarjev). Osmo izdaja je izšla novembra 1915. leta v 3500 eksemplarjih, deveta pa maja 1916. leta v 5000 eksemplarjih. Te dve izdaji je založil moskovski knjigotržec V. V. Pašukanis. Isto prijetno usodo so doživele ostale knjige Igorja Sjeverjanina. „Zlatolira“, ki je izšla 1914. leta, je zagledala 1916. leto v šesti izdaji, „Ananasi v šampanjcu“, „Victoria Regia“ in „Poezoantrakt“, ki so izšle 1915. leta, so praznovale v 1916. letu tretjo izdajo, v 5000 eksemplarjih vsaka. Njegova poslednja knjiga „Тоска безответный“ je izšla 1916. leta pri Pašukanisu v 6000 eksemplarjih, in sicer 3000 eksemplarjev z naslovno ilustracijo umetnika D. I. Mitrohina, 3000 pa z naslovno ilustracijo umetnika N. J. Kuljbina.

Igor Sjeverjanin se sam šteje med futuriste. Njegov futurizem pa se izraža samo v nekaterih — v futurističnem smislu dovolj skromnih — novih tvorbah besedi. N. pr. озерзамокъ = jezergrad, grad ob jezeru; olunjena aleja;

jaz povsemestno oekranen,
jaz povsesrčno sem priznan.

Njegova pesem teče gladko, njegov stih je prijetno parfumiran. Pri njem, kot pri vseh ruskih futuristih, najdeš mnogo ničejanske samouverjenosti in malo ali pa prav nič ruske globine in zamišljenosti. Mnogočesa nima povedati velikemu pravoslavnemu narodu, toda to, kar pripoveduje, pripoveduje ljubezljivo in prisrčno. In to ga razlikuje in odlikuje od drugih kolegov v futurizmu.

Medtem ko je Igor prodril v vsa večja mesta in tudi v provinco, pozna, posluša in čita prave futuriste samo stolica belokamena, Moskva in, v manjši meri, Petrograd. Teh bratov je mnogo. V Moskvi jih najdeš v „Kavarni futuristov“, kolikor jih hočeš. Po dnevi jih gledaš lahko zastonj, od sedmih naprej, ko začne „predavati“, pa za 10 rubljev vstopnine. Nekateri svojih stihov sploh ne tiskajo, temveč samo — čitajo. Jezika futuristov včasih tudi pravi Rusi ne razumejo, da ne govorim o našem emigrantu, ki se je komaj privadil temu mogočnemu in silnemu jeziku. Na futuristiških „poezokonzertih“ se često dogaja, da publika iz negodovanja nad nerazumljivimi stihmi žvižga in razgraja. Mož na sceni mirno nadaljuje svojo pesem, kot bi ne bilo nič, ali pa počaka, da se občinstvo pomiri. Ako kraval predolgo traja, si pripali tudi cigareto — za kratek čas. Nazadnje odjenja seveda publika. Mož pove svoje in zapusti sceno poln zaničevanja do občinstva, ki nima nobenega zmisla za vzvišene cilje futurizma.

Ena črta je jasna vsem futuristom: predvsem proslavlja vsak najraje samega sebe. Igor Sjeverjanin je napisal le eno pesem o sebi, futurist Majakovskij — celo knjigo. Naslov knjige je tak:

M
A
J
A
K
K
M A J A K O V S K I J
V
S
K
I
J

Knjiga je polna nadutosti, samohvale, zaničevanja do drugih in sploh zoprna. Z umetnostjo nima nič skupnega. Stih ni stih, temveč proza, pisana v kratkih in neenako dolgih vrsticah.

Takega mnenja o velikem futuristu Vladimirju Majakovskem je pisec teh vrstic. Zato je pa veliki futurist Vasilij Kamenskij čisto drugih misli. On najde v svojem kolegu vse polno vrlin. V pesmi „Majakovskij“ ga primerja s šumečim radiotelegrafnim drogom, z opasno skrinjo z dinamitom. Toda on je tudi — kot deklica v zadregi pred dogovorom z ženinom, ali — kot kapriciozni otrok, sin sodobnosti, nadnevrastenik, ali pa — kot žroči in hrzajoči žrebiček, kadar ima v žepu mnogo denarja (namreč Majakovskij, a ne žrebiček, kar sicer v originalu ni posebej poudarjeno). On je Poet, Princ in Berač. On je Kolumb, Ostrilo in Apaš, on išče v Puntu Duha zmisla, zato je naš, — tako konča ta slavna poema.

Kakor sem že omenil, čitajo futuristi navadno v svoji kavarni. Povedati moram, da ni to v Moskvi nič čudnega. Valerij Brusov, Jurij Kazimirovič Baltrušajtis, grof Tolstoj in mnogo drugih literarnih znamenitosti je čitalo skoro vse 1918. leto v kavarni Kadé na Petrovki. Tudi tu je bila vstopnina 10 rubljev. Razun tega čitajo eni in drugi v veliki dvorani tehničnega muzeja, ki je vsak dan, ob nedeljah celo po dvakrat, polna občinstva, željnega poslušati, zvedeti. In res, v tej dvorani slišiš vse, kar hočeš: Danes čitajo futuristi, Majakovskij, Kamenskij, Burljuk in drugi, jutri prebira slavni Baljmont, večni zaljubljenec, z nežnim, skoro ženskim glasom svoje lirične strune mnogobrojnemu občinstvu. Prirejajo se večeri Dostojevskega, Tolstega, Čehova, Oskarja Wilda itd. Na teh večerih navadno nekdo predava o dotičnem pisatelju, za tem pa glediški igralci in igralko recitirajo scene iz dram, romanov, novel. S temi predavanji se menjajo druga, rešujoča politična, gospodarska, socialna vprašanja. Vsako predavanje ima svojo publiko, dvorana je vedno polna, dasi so vstopnine zelo drage. Silno zanimanje so vzbudili v 1918. letu takozvani religiozni disputi. Vršili so se ob nedeljah popoldne ter zainteresirali tako ogromne mase naroda, da jih ni bilo kam pomestiti v veliki dvorani tehničnega muzeja. Red pri religioznih disputih je bil tak: Danes n. pr. je predaval kak profesor teologije, kot oficijalni oponent je nastopal

kak boljševiški profesor, za tem je bila otvorena preniža. Drugikrat je bilo narobe. Predaval je boljševik, oponiral mu je teolog. Kdor je videl to natlačeno dvorano s preobvladajočim občinstvom iz nižjih slojev, kdor je gledal te, po večini nepismene ljudi, s kakim zanimanjem so sledili izvajanjem ene in druge strani, ta ne bo nikoli izgubil vere v ruski narod.

Toda vrnimo se za enkrat k futuristom.

Burljuk je pesnik in slikar obenem. S čim se še ukvarja, ne vem. V osemnajstem letu je slovela po vsej Moskvi njegova, vsaj po naslovu silno originalna pesem „Облак в штанах“, Oblak v hlačah, ki jo je pogosto čital. Njegovih knjig nisem našel nikjer. Najbrž so bile razprodane.

Na tem mestu naj omenim, da je vladala v zadnjih letih po vsej Rusiji silna književna lakota. Pesmi pokojnega velikega kneza Konstantina Romanova so prodajali v antikvarjih po 60 rubljev (prej je stala knjiga 1—2 rublja), Fofanova, Apuhtina, Sologuba po 20—30 rubljev knjiga. Drugih sploh nikjer nisi mogel najti. To književno lakoto so deloma potolažili šele boljševiki. Zasuli so vso njim dostopno Rusijo z razno agitacijsko literaturo. Vrh tega je začel komisariat za narodno izobrazbo izdajati vse ruske klasike. Njih spisi so monopolizirani od države na pet let, in sicer do 31. decembra 1922. leta. Prodajati se smejo pod strahom stroge kazni samo po ceni, označeni na knjigi. Ves Tolstoj ali pa Dostojevskij stane 25 rubljev. Knjige so čedne, papir razmeroma dober, tisk razločen. Poslednje povdarjam zategadelj, ker si v zadnjem času našel v Rusiji tudi take knjige, kjer vsled nerazločnega in razmazanega tiska celih strani nisi mogel prebrati. V založbi komisarijata za narodno izobrazbo izhajajo razun že omenjenih tudi Puškin, Lermontov, Dobroljubov, Mihajlovski, Garšin, Saltikov, Turgenjev, Gončarov, Čehov, Pomjalovskij, Gogolj, Nikitin, Koljcov, Gribojedov, Krilov, Žukovskij, Fonoizin, Uspenski, Stanjukovič in drugi klasiki ruskega slovstva. Vse knjige so zelo poceni. V privatni založbi bi stale vsaj desetkrat več.

Proti modernim, še živečim pisateljem se boljševiki ne vedejo tako ljalo. Uničili so avtorske pravice ter — zlasti v zadnjem čusu — popolnoma onemogočili vsako privatno založbo. Ljudje žive večinoma od predavanj, recitacij i. t. d. Samo futuristi so z njimi prijatelji. Poprej so bili anarhisti, po likvidaciji anarhističnih organizacij so postali skoro vsi brez izjeme — boljševiki. Od modernih pisateljev čutijo z boljševiki le Valerij Brjusov, Aleksander Blok in iznova zopet Maksim Gorkij. Dokler niso zakrili njegovega časopisa „Новая жизнь“, je tam zelo udarjal čeznje.

Najpopularnejši futurist-boljševik je Vasilij Kamenskij. Tudi njegove knjige so vse razprodane. Založnik jim je sam. Najznamenitejše so: „Tango s kravami“, „Bose deklice“, „Njegova-moja biografija velikega futurista“. O znanem junaku ruskih narodnih pripovedk Stenki Razinu, volžskemu roparju, je napisal tri dela: dolgo pesem, „Srce Narodno Stenka Razin“, roman in dramo. Dramo so igrali na praznik proletarske revolucije v moskovskem državnem gledišču.

Vasilij Kamenskij je mnenja, da morajo poeti svoje pesmi plakirati, ravnotako slikarji svoje slike. Muzikanti naj lezejo na balkone in naj tam igrajo pred narodom. Nekega jutra smo res našli po vsej Moskvi plakirano pesem Vasilija Kamenskega, v kateri pozivlja svoje kolege, da mu sledijo —

Dekret —
 O literaturi na stenah in plotih
 O popisanju ulic —
 O balkonih z muziko —
 O karnevalih umetnosti.

Alo dečki — talenti
 Pesniki — slikarji — muzikanti
 Zasukajte rokave.
 Včeraj so nas učili Tolstoji in Kanti
 Danes — zvenijo Naše Glave.

Popišimo vse prazne stene — krove
 Plote — fasade — trotoarje
 V slavo Prostosti.
 Vse svetovne domove
 Sezidal genijalni udar je
 čuda Umetnosti — Mladosti.

Cvetite na vse konce
 Na vse pomladnje zvonce.

Pesniki — vzemite v desnico
 Čopiče — afiše — liste s stih
 In po ulicah z lestvami — juhé —
 Plakativajte življenje — resnico
 In le pred njo bodite tihi —
 Ženini Nje.

Slikarji — veliki — bradati —
 Vse svoje slike dragocene
 Pribijajte na stene karnevalno —
 Nosite pakete s plakati
 Poslikajte vse stene —
 trge — vitrine — genijalno.

Muzikanti — hodite okrog s postamenti —
 Razdajajte note — zakone
 In lezite z inštrumenti
 Igrat pred narodom na balkone.

I. t. d.

Vasilij Kamenskij, kot vsi boljševiki, piše z novim pravopisom t. j. brez
 b, b, i. Od ločil prizna samo pomišljaj in piko.
 En primer njegove lirike:

Nočica.

Zveninočica —
 Nočica
 Zveni.

Ljubinočica —
 Nočica
 Ljubi.
 Letinočica —
 Nočica
 Leti.
 Cvetinočica
 Nočica
 Cveti.

Ali:

Na bregu.
 Gorastala
 Na bregonebu —
 Na bregonebu
 Gorastala.
 Ribičdali
 MrežESčolnov
 MrežESčolnov
 Ribičdali.
 Kresiognjijose
 Pod smrekogoslimi
 Pod smrekogoslimi
 Kresiognjijose.
 Vodanebise
 Nebovodise
 Nebovodise
 Vodanebise.

Primerov je dovolj. Futuristi so res boljšeвики v umetnosti. Negirati staro, je lahka stvar, toda dati novo, fino robo, to je težavna zadeva. Usaja se lahko vsak. Tudi psiček laja na mesec. Mesec pa plove nemoteno po svojih večnih potih.

Pavel Golia.

Franz Stroh, Die altslawische Besiedlung des Oberen Mühlviertels. — 72. Jahresbericht des Museum Francisco-Carolinum. Linz 1914. Str. 63—107.

Omenjena razprava je izšla izpod peresa germanista. Njen predmet je proučevanje slovanskih krajevnih imen v takozvanem Oberes Mühlviertel, to je pokrajina na levem bregu Donave, severno in severnozapadno od Linca, okrog rečice Große Mühl. Nedvomno je, da imamo v tem kotičku Zgornjega Avstrijskega računati s starimi slovanskimi naselbinami, enako nesporno pa je tudi, da ne vemo in ne moremo določiti, so li bili ti Slovani izšli iz severnih (Čehov) ali iz južnih (Slovencev). Franz Stroh je tako srečen, da misli, da je on prvi, ki je ta problem našel (str. 72); našel namreč v toliko, ker meni, da so drugi raziskovalci pred njim videli v teh Slovanih Slovence. Vendar je ta problem star že toliko časa, kolikor časa se sploh ve o tukajšnjih naselbinah. Nikakor ne mislim na tem mestu reševati tega problema; hočem le ob Strohjevih nazorih sprožiti nekaj misli in ugovorov, ki jih nameravam drugod v celoto strniti in pojasniti ta problem, v kolikor je to pač sploh mogoče.

Predvsem bi omenil, da Stroh za svoje delce ni vporabil vse tozadevne literature; preroka se sicer z nekim Vielhaberjem in Sekkerjem (str. 70–72), ki sta pisala o teh slovanskih naselbinah v političnih časopisih („Mühlviertler Nachrichten“ in linška „Tages-Post“), in sta videla v naseljencih Slovence. Radi takih novic se pač znanstveno delujočemu človeku ni treba razburjati; še manj pa, nekako zmagoslavno vzklikati: „Die Beweise, die man bisher zur Unterstützung der Hypothese von der südslavischen Invasion erbrachte, sind Scheinbeweise“ (72). Tu misli namreč *g-* v *Görzer*, ki služi Vielhaberju za dokaz južnoslovanskosti (proti češkemu *h-*) in pa par ponesrečenih Sekkerjevih razlag. Ta dva gospoda bi Stroh po vsej pravici lahko pustil neomenjena in tudi lokalni patriotizem pri tem ne bi nič trpel. Pričakovali bi pa, da nam Stroh navede tudi drugo literaturo. Kje je n. pr. ostal naš Pajk, Črtice o nekdanjih slovanskih naselbinah v Gorenji Avstriji, Izv. Muz. Dr. VII. (1897) 181 sl.; pričakovali bi tudi, da nam pove Stroh mnenje Niederleja, prim. njegov članek „Jak daleko seděli Čechové na jih? v ČČH. XV. (1909) 72 sl. in pa Slov. Star. II. 351 in 354 sl.

Pa pogledjmo si stvar nekoliko pobliže! Strnadt in Kämmel sta videla v slovanskih naseljencih tega gornjeavstrijskega okraja Slovence in sicer radi tako pogosto se nahajajočega nazova *Wind-* (n. pr. *Windberg*, *Windorf*, *Windner*) in *Windisch-* (n. pr. *Windischberg*). To je res. A že Niederle l. c. je menil, da ime *Winidi* ne znači samo Slovencev, marveč tudi Čehe, kar ponavlja tudi Stroh. Vendar stvar ni tako enostavna in — za svojo osebo — sem istega mnenja kot E. Muka (Arch. f. slav. Phil. 26, 545: „denn nur die Polaben (Obodriten und Wilzen-Lutitzen), Sorben und Slovenen wurden und werden von den Deutschen Wenden bez. Winden genannt, nie aber Polen und Čechen (Böhmen)“. Stroh pa gre kar lahko preko tega mnenja. Navaja citat iz Bretholza (*Beowinidi*) in Šafařika, ki pravi, da najdemo nazov *Winidi*, *Windi*, *Windones* pri analistih tudi za Čehe. Niederle l. c. navaja Chronicon Gothanum, Chronicon Moissiacense in Annales Xantenses; a tod povsod beremo le *Beowinidi*, *Cichu-Windones* in podobno. Res *Winedi* piše samo Fredegar (lib. IV. c. 48; c. 68), ko govori o slovanskem uporu proti Obrom pod Samom in o Samovi vojni s Franki. Prav nič gotovega pa ni, da imamo v Samovih *Winidih* videti Čehe. Vse Fredegarjevo poročilo kaže preveč na Turingijo in ne bodo li ti *Winidi* severozapadni Slovani (deloma že izmrli), kamor kaže tudi pleme Srbov pod Drvanom (*Dervanus dux gente Surbiorum*)? Edino lé omemba Langobardov kaže tudi na Korotance. Vendar ni moja naloga, tu razpravljati o velikosti Samove države, gl. o tem Kos, Gradivo I. št. 154 z opombami, s katerimi se ne morem strinjati (podobno Gruden, Zgodovina, I. 17 sl.) in pa kot drug ekstremen nazor Nemeček, 23. Jahresbericht der deutschen Landesoberrealschule in Mährisch-Ostrau, 1906. Že radi te nejasnosti ne moremo kratkomalo Fredegarjevih *Winidov* razširiti na Čehe. Ne morem dalje dokazati, da nimamo Čehov že v VIII. stol. na severnem donavskem bregu, le to morem reči, da se Niederle moti, ako sklepa (ČČH. XV. 73) takole: „Ale čteme-li r. 791, že část vojska Karlova (na výpravě proti Avarům), vracela se z Pannonie zpět „per Beehaimos“, jsou tím patrně míněni Češi při severním břehu Dunaje, neboť průchod zemí Českou do Sas nebo Durinska je velmi nepravděpodobný. Tím spíše, že se podle annálů vraceli zpět tou cestou, kterou přišli, tedy do Řezna, kde Karel své vojsko sebral.“ Pogledjmo v

Einhardove annale; tam beremo, da je Karl zbral vojsko in jo v treh tokih vodil proti Avarom; jeden tok pod vodstvom Theoderika in Meginfrida, je šel „per aquilonalem Danubii ripam“ in ko so bili boji zmagoslavno končani, piše annalist: „Alias vero copias, quibus Theodericum et Meginfridum praefecerat (namreč Karl), per Beehaimos via, qua venerant reverti praecepit.“ Te „copiae“ pa se niso vrnilе v Režno, kakor piše Niederle, ker beremo dalje: „Sic peragrata ac devastata magna parte Pannoniae cum incolomi exercitu Francorum in Baioariam se (t. j. Karl) recepit. Saxones autem et Frisiones (ti so bivali na severu) cum Theoderico et Meginfrido per Beehaimos, ut iussum erat, domum regressi sunt.“ Iz tega vidimo, da ta del, ki je prodiral na severnem bregu, ni šel na Bavarsko nazaj, ampak domov in to preko Češke. Iz tega terej še nikakor ne sledi, da imamo že v tem času na severnem donavskem bregu Čehe. Imamo jih pač 200 let pozneje, in tudi že na južnem bregu; prvič so omenjeni l. 987, torej dokaj pozno. Jeli potem verjetno, da sklepam per analogiam, da bi Čehi že v VII. stol. prekoračili nordwaldski pragozd in se naselili v Oberes Mühlviertel? Ni li bolj umevno, da so alpski Slovani (špecijalnega imena (Slovenci, južni Slověni) nočem rabiti, ker imam v mislih le pritok z južne strani ter se tu ne spuščam v vprašanje kakršnekoli jezikovno dovršene diferenciacije), ki so se naseljevali — kakor vemo — tudi ob Anži, Ipuši, Štiri, Travni, po Hausrucku, prekoračili tudi Donavo? (gl. Kos, Spomenica tisočletnice Metodove smrti, str. 90 sl.) Dalje moramo tudi pomisliti, da so tod ob času naselitve Slovanov v Alpah vodile še poleg rek stare rimske ceste: Noreia — Stiriatis — Gabromagus — Ovilavis; Ovilavis — Juvavum; Ovilavis — Lentia — Jovicum — Boiodurum, in da so se Slovani najbrž tudi po teh cestah izprehajali proti severu. Stroh sam pravi, da imamo v tem okraju dvojno slovansko plast, staro in mlajšo (slednjo v XII.—XIII. stol.) in zdi se mi, da se ne motim, ako menim, da je prva južni (prva slovanska plast je najmanj iz VII. stol., ker že l. 827. najdemo v listini, pisani na Chestinbercu, pet Slovanov z nemškimi imeni, torej že pokristjanjenje in germanizacijo), druga pa severni pritok. V tem me potrjuje dejstvo, da n. pr. ob reki Große Mühl, ki bi bila Čehom s svojim tokom naravnost vodnica, nimamo nobenih slovanskih naselbin, pač pa ob Pesenbachu in Roteli, ki tečeta to stran Nordwalda. Na vsak način pa se je lotil Stroh tega vprašanja z neodpustljivo veliko površnostjo. Danes pač ne bomo več trdili, da so se Čehi priselili v svoja sedanja bivališča z juga; zato so tozadevne Strohjeve misli brezpredmetne in ne pojasnijo slovanske naselitve. Pozneje rabi Stroh sam stavke kakor: „auf jüngere tschechoslawische Zuwanderung verweisen die O. N.“ str. 102) in sam smatra dotok z juga za verjetnejši (str. 76). Prvi del razprave je name napravil vtis, da se Stroh kar ni mogel odreči misli južnega pritoka Slovanov, da pa je le rad škilil na Čehe, in to le radi tega, ker je pač hotel polemizirati z imenovanimi gospodoma Vielhaberjem in Sekkerjem. Njegova izvajanja, ki slednjič niso drugega kot cela vrsta nabranih in prepisanih citatov, niso niti temeljita niti znanstvene narave.

V drugem delu razpravlja Stroh o posameznih krajevnih imenih. Le nekoliko pripomb hočemo podati. Kakor že marsikomu, tako je tudi Strohu slovanska slovnica tuja vas (prim. na str. 87 „slawisches tönendes s“). Nihče tudi ne zahteva, da naj se je nauči; če pa že hoče govoriti in soditi o teh stvarih, potem pa je njegova dolžnost, da jo malo pozna. Tako meša sufikse,

in sta mu kar približna znaka in spozabi se celo tako daleč, da napiše na str. 79: „asl. *tréb nī* = idoneum esse.“¹ Razlaga namreč ime *Trefling*, v listinah še *Trefenic* in podobno; v *threbenicha* vidi menda sufiks *-icha* in da imenu pomen „den zur Siedlung günstigen, geeigneten Ort“; pomeni pa iztrebljen kraj in *threbenicha* je *tréb-nik*.

Ako je osebno ime *Zemilo* (str. 87) res nekdanji *v-semit*, potem bi ta oblika kazala na jug, kajti Čehi bi imeli *vše*— in ni verjetno, da bi za *-š-* stal *-z-*. Zdi se mi pa, da smemo pridružiti ime *Zemilo* imenom *Cemicas* (iz prve polovice IX. stol.); *Zemicho* (iz XI. stol.), *Zenugoi* (= *Sémigoy*; iz XIII. stol.), *Zemigoy* (XIII. stol.) na Gorenjskem in *Zemiliup* (XII. stol.), iz česar je menda današnji *Zemling* na Nižjem Avstrijskem ter *Sémislav* v *Zemzlausdorf* (iz l. 1232.; gl. Zahn, Ortsnamenbuch 169 1), iz česar je današnji (z) *Enzelsdorf*, severno Wildona na Štajerskem, torej deblo, ki ga imamo n. pr. v ruskem *semija*.

V *Trepigo* (str. 87) vidi Stroh ime *Treb-ik* (pač za *tréb-*). Mogoče je to ime v zvezi z moškim imenom *Treptna* (XI. stol.; gl. Redlich, Die Traditionsbücher 79) na Bledu; ali pa je to *Trebevoj*?

Regnitz— spada pač k *rak* in ne k *rēka* (str. 97).

V lastnih imenih, ki jih Stroh ni pojasnil, *Zenasit* in *Zinacho* smemo pač videti doslej drugod neohranjeno osebno ime *sen-*, na katerem slone tudi krajevna imena kakor češ. *senice*, *senětín*, *senešnice*, polj. *sieniawa* (prim. Miklošič, Denkschriften XIV. št. 272), torej *Senožit* in *Senek* (*senək*). Osebno ime *Zebon* bo pa najbrž *sobon* (prim. *zbišlav* iz *sbyšlav*, Mikl. Denkschriften X. 317), teže *sobon*, prim. češ. *soboň* (*sob*).

Pri krajevnemu imenu *Chotwein* (93 sl.) je Stroh zbral interesantne paralele, pusti pa ime nerazloženo. Zdi se, da moremo v tem imenu videti le končnico *-ina*, ki sicer ni preveč pogosto v rabi, a imamo vendar pri Srbih ime *Brankovina*, ali pa pri nas: *Rotwein* (pri Marenbergu; iz *Radovina*, l. 1329. *Radwein*), *Gradwein* (nad Gradcem; iz *Gradovina*, l. 1138. *Gradewin*); sklepaajoč po *Chotěvice*, *Chotěnice* bi imeli v našem imenu *Chotěvina*.

Neusserling (str. 98.) nam je nov primer za prehod skupine *-dl-* v *-rl-* (gl. Ramovš, Arch. f. slav. Phil. 36, 456—457); listina piše še *Neuzzedling*, kar smatra Stroh za „na *sedlnik*“, najbrž prav, prim. vas *Sedlnik* pri Želimljah; *-dl-* še nikakor ne govori za češke naseljence, kakor misli Niederle l. c., ki vidi povsod Čeha, kjer so krajevna imena *jedla* namesto *jela* (zato prav do Drave) in ki je celo *Jedlese* in *Jedlersdorf* (ne *Jedlesdorf*) pri Dunaju proglasil za češka, dasi so stare oblike teh dveh imen *Outcinessewe* (dat.) *Uezensé* (prvotna oblika *Uotilnes-sé*; spada k osebni germanskemu imenu *Uotilo-Uoto*) in *Urliugestorf* (t. j. *Kampfdorf*); k etimologiji teh imen gl. Nagl, Dialektforschung und geogr. Namenskunde v Festschrift d. Ver. f. Landeskunde v. N.-Oest. 1914, 4 sl.

Kakor je nastala štajerska *Ragnitz* (prim. Štrekelj, ČZN, 2), tako bo pač tudi *Lagnitz* (pri Strohu brez razlage; str. 97) prvotna *Lakovnica*, prim. dvoje *Lakovnic* v novomeškem okraju in *Lakovnica* pri Laškem trgu. Težko pa je najti v *Stammering*-u nekdanji *smr-ik* (str. 98); ime je pač germansko.

¹ Podčrtal jaz. R.

Ime *Zwettl* (str. 100.) pa kaže človeku na Češko, prim. *Svëlla*, s čimer se strinja tudi dejstvo, da so vsa taka imena na severni strani Nordwalda.

Krajevno ime *Klum* nas zopet spominja na Niederleja l. c., ki zahteva za Čehe *kulm*—, za Slovence pa edinole *kolm*—, ter tudi v koroških *Kulmitz*, *Kulmitzen* (pri Sv. Vidu) vidi češke naselbine. Vemo pa, da slovenski jezik do XV. stol. ni imel tu —*ol*—, temuč dolgi zlogotvorni *l*; transkribirali pa so ta glas različno: tako bereš pri *Schumiju*, Urk. B. d. Herz. Krain s. v.: *Cholm* (l. 1102.) v Istri in *Cholm* (l. 1261.) na Kranjskem; prim. še *Talminum* (štirikrat). Da, Oblak LMS. 1889, str. 142 se je zelo čudil, kako to, da beremo že v tej zgodnji dobi —*ol*—, iz česar sledi, da je pričakoval samo —*ul*— ali —*el*—, —*al*—. Na drugem mestu (Slov. Stud. III.) bom natančneje pojasnil ta pojav, ki je odvisen od sosednjih labialov; tu opozorim le na dejstvo, da piše še celo Trubar pri labialih skoro vedno —*ul*— n. pr. *vulzhizha* CII, 273, *mulzhe* T57, 101 i. dr. Naše ime *klum* pa z gotovostjo ni južnoslovanska, marveč poznejša češka naselbina, kakršne imame še *Pehersdorf*, *Pehaimstorf* in podobnih nemalo.

V *Jaukenberg* (starejše *de Jouchenberge*) se Stroh trudi najti besedo *jug*. Mislím, da je v tem imenu naš *Ihan* (starejše *Juhan*, prim. nemško *Jauchen*), na kar me navaja *Jauchendorf* (južno od Cmureka), ki ga listine imenujejo *Janichendorf* (l. 1307.), *Janchindorf* (l. 1400.) in podobno; gl. Zahn, OB. 279/1; ne tiči li tu ime *Ivan*?

Pri imenu *Zarg*, ki ga izvaja iz besede *zorica*, je bral Stroh najbž —*c*— za —*k*— à la *cantare*, in se še sklicuje na isto napako pri *Kämmelu*, *Anfänge*, 147, op. 1. „*Zorica* = *Sörg*“ (na Koroškem). *Zarg* bo najbrže *Zorko*, prim-hrv. *Zorkovci*.

S karte, ki je delcu pridejana, človek lahko nekaj sklepa; kar je slovenskih naselbin na severni strani Nordwalda, bodo pač češke; južne pa so po mojem mnenju, kakor že rečeno, naselbine alpskih Slovanov, vmes pa pomešane mlajše češke, ki gotovo ne segajo čez X. stoletje nazaj. Da so v tem okraju bile pred Slovani že bayarske naselbine (že od leta 500 po Kr.), to vemo iz zgodovine in Stroh je podal par lepih imenskih razlag; v germanistiki je pač bolje podkovan.

Dr. Fr. Ramovš.

Nova publikacija.

Nova publikacija.

Dr. Bogdan Derč:

Dojenček, njega negovanje in prehrana.

Knjižico toplo priporočamo vsem onim materam, ki hočejo vzrediti krepke in zdrave otroke. Pisatelj podaja praktične nasvete, kako je ravnati z dojenčki. Brošura se naroča pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Sodna ulica 6.

Cena 3 K, s poštnino 3-30 K.

Vsakega državljana kraljevine SHS dolžnost je, da se zanima za javna vprašanja. Demokrasko glasilo za kulturo, politiko, gospodarstvo in socijalna vprašanja je polmesečnik

„RAZMAH“.

Ta revija začne izhajati v februarju in bo prinašala prispevke najboljših sil mlade jugoslovanske demokraskke generacije.

Radi draginje papirja in visokih tiskarskih stroškov bomo tiskali le toliko izvodov „RAZMAHA“, kolikor bo priglašanih naročnikov. Zato prosimo, da se naročniki brez odloga oglasijo. Kot polmesečnik bo stal „RAZMAH“ do konca tekočega leta 25 K. Naročila sprejema Tiskovna zadruga v Ljubljani. Sodna ulica št. 6.

Narodna knjigarna

in trgovina s papirjem

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 7.

sprejema naročila na vse tu in inozemske časopise,
revije ter vse knjige.

OMLADINA.

Novе publikacije:

DR. R. NACHTIGALL: **Južno slovensko italijansko sporno oprašanje.** Veleaktualen prispevek iz peresa strokovnjaka, ki znanstveno nepobitno dokazuje, da so sedanji Italijani na južnoslovenskem Primorju **priseljenci** in nimajo nikake zveze s staroromanskimi elementi! — Cena brošuri K 1.—.

Spomini Ivana Cankarja (1876—1918). Ob smrti našega največjega prozaista izdali njegovi prijatelji. **Delo je v prid Cankarjevemu spomeniku.** Cena K 2.—.

MILKO BREZIGAR: **Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva.** Ta publikacija je prvo delo, ki v celoti podaja vire in možnosti bodočega razvoja na slovenskem ozemlju kraljevine SHS, bilance in zaključke, ki so danes ravnotako važni za slehernega, kakor njegovi zasebni računi. Cena K 5.50.

Nadalje priporočamo:

ALBRECHT: **Mysteria dolorosa.** Zbirka pesmi. Vez. K 3.50.

PUGELJ: **Zakonci.** 10 novel. Broš. K 3.— . . . vez. K 3.50.

FLAUBERT: **Tri povesti.** Broš. K 2.30 . . . vez. K 3.—.

ŽUPANČIČ: **Sto ugank.** Knjiga za mladino. . . Vez. K —.90.

LE BON: **Psihologični zakoni razvoja narodov.**
Broš. K 2.50.

DR. PRIJATELJ: **Aškerčeva čitanka.** Broš. K 3.—;
na finem papirju K 5.—.

CHESTERTON: **Četrtek.** Fantastičen roman. Broš.
K 3.— vez. K 3.50.

Knjige se dobe po knjigarnah (cene 10% višje) ali naravnost od „OMLADINE“, Ljubljana, poštni predal 87.